XVII. ÉVFOLYAM. 3. SZÁM. CLUJ-KOLOZSVÁR.

ELLENŐR

POLITIKA – KRITIKA – KÖZGAZDASÁG

FŐBB TARTALOM:

1930
Február 1.

Surányi Miklós vezércikke a Coriolanusokról a Budapesti Hirlap-ban
Dr. Váradi Aurél: Profit és sajtószabadság
Jászi is megtagadta Károlyi Mihályt
Egy román rokkant keserü levele az „Ellenőr"-höz
Az előkelő idegen, aki nekünk Dézsy Zoltánról tartott előadást
Az elmerült Szabó Dezső
„Torda nemes város bálházában" bemutatott régi magyar főuri lakodalom
Mégegyszer a Szibériai Garnizon-ról
Románia helyzete Középeurópában
Mészáros Sándor: Néhány szó a szinházról
A szatmári szinháznál sok az eszkimó, kevés a fóka
Közgazdaság

52 oldal

BCU Cluj / Central University Library Cluj

R.P.R.

Ára Romániában is 20 Lej. Magyarországon 60 fillér

A „CRISTAL“ PALACE

FEBRUÁRI MŰSORA SZENZÁCIÓS.

!!OKVETLEN NÉZZE MEG!!!

Már régi dolog,

hogy ami valóban jó, mindig utánzókra talál. A már régen ismert „Valódi Franck“-kal, a legelőnyösebb kávépótlékkal sem történt másképen. A tény azonban, hogy ennek dacára egyetlen egy utánzat sem közeliti meg, bizonyitja legvilágosabban kiváló tulajdonságait.

Nagyenyedi

„KISEGITŐ“

Takarékpénztár R.-T.

Alapitva: 1871-ben.

Saját tőkéi: 13½ millió Leu

Fiók: Marosujvárt.

Kirendeltség: Felvinczen.

Foglalkozik a banküzlet minden ágával. — Betétek után magas kamatot fizet.

Lázár Judovics & Co.

Cluj, Cal. Reg. Ferdinand Telefon 858. Textil engro üzletének **detailosztály** e hó vége felé nyitja m

Budapesten,

Szegeden és

Debrecenbe

az uccai és pályaudvari hirlapárusitóknál

kapható az „Ellenőr“

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Coriolanusok, akik elsokasodtak

Irta: Surányi Miklós*

Nem Szabó Dezső dolgáról lesz szó. A költő ugyan hirdeti, hogy vasvesszővel megveri hazáját, örök árvaságra és kétségbeesésre ítéli, minden időkre szólóan megbünteti, minden élő és eljövendő sarját nyomorékká teszi, mert elhagyván Magyarországot, eldobván népszerü, szép magyar nevét és áttelepitvén zsenijét Romániába, ezentul Nagy-Romániát fogja mulhatatlan irodalmi kincsekkel gazdagitani és Nagy-Romániának fog dicsőséges helyet szoritani Európa szellemi történetében. Hirdeti, de az Angol Bank aranykészletével szemben egyetlen szerény magyar kétfillérest sem mernék fogadásul felajánlani, hogy be is tartja szavát. Inkább azoknak a fogadóknak a pártjára állok, akiknek meggyőződésük, hogy mindez csak üres fenyegetés, gyermeteg duzzogás, egy fajtája az erkölcsi revolverezésnek, feminin vergődés és vonaglás abban a reményben, hogy akadnak szentimentális lelkek, akik megsajnálják, vagy megrettennek és félreverik a harangokat a költő anyagi egzisztenciája érdekében. Voltaképpen szánalmas látvány, disztelen és minden méltóságon alul való gesztus és akár lesz belőle tett, akár megmarad modoros szabódezsősködésnek, jelentéktelen ügy, amely, ha magában állana, a világért sem volna türelmem és kedvem foglalkozni vele. Az egész Szabó Dezső-komplexum annyiban érdekel csak, hogy magam is magyar betüvel keresem kenyeremet és mindig megriaszt, ha a magyar betü valamelyik munkását erkölcsi, vagy anyagi katasztrófa éri. Most sem mondhatok egyebet, mint amit már egyszer megirtam vele kapcsolatban. „Olvastam az Elsodort falu-t, és olvastam a Segitség cimü háromkötetes kinlódást. Azóta mindig elszomorodom, ha az iró nevét hallom. Hát ez is lehetséges? Elég néhány kurta év, hogy egy olyan impozáns tehetség megtegye az utat a fenségestől a nevetségességig? Igaz, hogy némelyek szerint ez a távolság mindössze egy lépés... De mégis! Kétségbeejtő és lélekzetelállitó tragédia ez és én csak akkor éreztem hasonló rémületet, amikor szegény Kubelikot hallottam utoljára hegedülni a Vigadó nagytermében. Ha Szabó Dezsővel és Kubelikkal ez megtörténhetik, akkor mindenki eljuthat idáig, sőt máról-holnapra eljuthat és az ember sohasem tudja, hogy melyik az a reggel, amikor sajátmagában is minden, de minden összeomlott".

Ami azóta Szabó Dezsővel történt, a kiábrándulások és szomoruságok szakadatlan láncolata volt, még ha olykor jelét is adta annak, hogy lelkében fel-felmozdul az elvetélt talentum, amely oly remekül tud kárornkodni, mint ahogy senki sem tudott, és Isten adja, ne is tudjon soha. Egyénisége, sorsa és tragédiája mindössze lélektani tanulságok levezetésére alkalmatos és igazolására annak a tételnek, hogy a talentum önmagában

---

* A „Budapesti Hirlap" jan. 26-iki számának vezércikke. A magunk álláspontját lapunk más helyén fejtjük ki.

véve még csak nyers anyag, sárarany, vagy piszkos és idomtalan gyémántkő-darab, amely szorgalom, kitartás, mérséklet és egyéb ilyen apró hétköznapi erény nélkül semmire sem jó: sem arra, hogy alkossunk, sem arra, hogy maradandón romboljunk vele, arra pedig legeslegkevésbbé, hogy abból valaki — egyén, vagy tömeg, nép, nemzet, vagy emberiség, — valami hasznot is huzzon.

Elmegy, vagy ittmarad, — tökéletesen mindegy, mert sem ebből, sem abból senkinek haszna nincs, kára is csak legfeljebb magának, amit emberi és irói szolidaritásból mélységesen sajnálok ugyan, de semmiképpen sem tarthatom közügynek, sőt jelentékeny irodalmi, vagy különösképpen érdekes magánügynek sem. Szabó Dezsőt már elérte élete elképzelhető legnagyobb tragikuma, vagyis az, hogy önmaga zsugoritotta össze élete müvét hétköznapivá és jelentéktelenné.

Fontos a dologban csak az, hogy a szabódezsők az utóbbi időkben tulságosan megsokasodtak. Szegény Szabó Dezsőnek még az a vigasztalása sincs, hogy egyedülálló és speciális kóreset volna, egyéni tragikuma, példátlan tünet. Nem. Az esete klinikai eset, betegsége járvány, önmaga pedig egy népes kategória tipikus képviselője. Egy a sok közül, mindössze talán jobban kitenyésztett, gorombább, testesebb, szembetünőbb, ámbár ezt a tulajdonságát is csak nagy üggyel-bajjal tudja ma már észrevétetni. Talán róla fogják elnevezni ezt a betegséget, — ennyi lesz az egész dicsősége.

Mert ott kezdődik a baj, hogy tulontul sokan vannak ma már a szabódezsők, nemcsak irodalmi téren, a társadalom minden kategóriájában ezrével hemzsegnek ezek a meddő és képtelen Coriolanusok. Vannak ifjak, akiknek még szakálluk sem pelyhedzik és Athén piacára a világért sem merték volna rózsás képüket betolni és már érvényesülést, fórumot, vagy kiadót követelnek maguknak a Giovinezza hangzatos nevében; vannak vének, szellemileg és testileg megrokkantak, akik duzzogva panaszkodnak az ifjuságra, amely őket kinyomta az érvényesülés sella curulisából; vannak tehetségtelen stréberek, akik átkokat szórnak hazájukra, vagy a társadalomra, amely mérhetetlenné dagadt ambiciójukat nem honorálja pozíciókkal, vagy szinekurákkal; vannak kivénhedt primadonnák és éretlen gyermeksztárok, vannak tehetségtelen és bukott szinházigazgatók és elcsuszott fezőrök, vagyonbukott bankárok és összeomlott pénzügyi kapacitások, akik végromlást jósolnak a hálátlan hazának, amiért az nem akar róluk tudomást venni; vannak irók és müvészek, akik azt hiszik, hogy Isten a többi embert csak abból a célból teremtette, hogy nekik tömjénezzenek, és meg nem értett asszonyok sirámokkal és átkokkal ostromolják az eget, amiért csenevész, vagy hervadó bájuk már senkinek sem kell. Vannak politikusok, akik miután ide-oda illegették magukat, mindent megpróbálva és mindenünnen kikopva értelmetlenül bámulnak maguk elé, hogy ez a világ ily nagy ember szekerébe miért vonakodik befogni magát? Nem értik az emberek értetlenségét, és felháborodnak, hogy mások jutnak a hatalom, vagy a dicsőség, vagy a gazdagság édes birtokába. Ámulnak, azután duzzognak, majd hangosan panaszkodva járják be a világot és rekriminálnak,

gyanusitanak, fenyegetődznek és zsarolnak és végül, mint sebzettlelkü Coriolánusok elvonulnak, vagy mint duzzogó rendbontók izgágáskodva az embert, a társadalmat, az államot, a rendszert, vagy a világegyetemet teszik felelőssé a maguk balsorsáért.

Álljunk meg egy percre. Tudjuk, hogy csakugyan sok igazságtalanság és méltánytalanság történik az életben, tudjuk, hogy sok értelmetlen fajankó került már magas poziciókba, konjunkturákban, vagy konjunkturák nélkül a véletlen ostoba játékai szerint. Volt és lesz szerencse és balsors, néha egy jólszabott frakk többet ér, mint egy jól bélelt koponya, tudjuk, hogy néha vakmerőség, elszántság, vagy erőszakoskodás legyüri a komoly és mély tudást és tiszta erkölcsöt, s tudunk számtalan olyan esetet, amikor a megbántott öntudat joggal méltatlankodik az élet igazságtalanságain. Dőre ember volna az, aki ezt tagadná, de az is kétségtelen, hogy egy jogosult panaszra száz jogosulatlan vádaskodás esik. És soha nem esett annyi, mint most. Valahogyan benne van ez az emberek életszemléletében, sőt még abban az áltudományos felfogásban is, amely minden egyéni bajt, sikertelenség és szenvedés odiumát az egyénen kivülálló tényezők számlájára ir. Talán a történelmi materializmus elveiből nőtt ki ez a furcsa és hazug életnézet, amelynek végső konzekvenciája a teljes egyéni felelőtlenség és megtagadása minden értékkülönbségnek, amely ember és ember között van.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pedig végre is minden ember sorsa két tényező hatásából tevődik összse: az egyik önmaga, a saját értéke, a másik az a miliő, amely körülveszi őt. Nem igaz, hogy minden emberi megmozdulást a Hunger und die Liebe irányitja és nem igaz, hogy minden erkölcsi, politikai, vagy szellemi jelenség okát a materiális viszonyokban kell keresni.

Odáig jutottak a dolgok, hogy még a lélektanban is alárendelt szerepre sülyedt az egyéni pszichológia és mindent a tömeglélektan törvényeivel próbálnak megmagyarázni. Ha ez a rendszer megállná a helyét, akkor az ember tisztára akaratlan és tehetetlen függvénye volna a helyzeteknek, mechanikus hatásoknak, időben és térben jelentkező világáramlatoknak, gazdasági kényszereknek, vagy kollektiv társadalmi erőknek, vicinális, vagy világkonjunkturáknak és minden erkölcsi felelősséget levenne az egyén vállairól.

Ez az elgondolás, amely alapjában talán a történelmi materializmusban, vagy a szindikalista és kollektivista szociológiában, vagy a kommunista demokráciában gyökeredzik, végeredményében a teljes erkölcsi nihilizmushoz és társadalmi anarchiához vezet.

Elvezet a politikai anarchiához is, mint ahogy a kollektivista, gazdasági elvek is elvezettek a gazdasági anarchiához. Elvezet az erkölcsi anarchiához is, mert megszünik minden disztinkció jellem és jellemtelenség, szorgalom és tunyaság, becsület és becstelenség között.

Mindezt egyszer már meg kellett mondani abban a korban, amelyben divat az egyén minden bajáért az állami, vagy erkölcsi rendet, vagy a világrendet, vagy a politikai rendszert és e rendek és rendszerek képviselőit és vezetőit tenni felelőssé.

Azt is tudom, hogy manapság, amikor a társadalmi, gazdasági, politikai és erkölcsi élet a legszövevényesebben áthatja, befolyásolja és komplikálja egymást, az egyetemes helyzet roppant sullyal helyezkedik az egyén vállára. Botorság volna tagadni, hogy ez a suly az embert rettentően nyomja és sok szerencsétlenségnek válhat okozójává. De ne felejtsük el, hogy kevés kivétellel ez a suly mindenkit egyformán terhel és hogy ki-ki hogyan viseli a maga sulyát és hogy birkózik meg a kivülről rázuduló nehézségekkel, éppen ezen a ponton válik el, hogy ki milyen legény a talpán. Itt kezdődik az egyéni felelősség és itt kell kezdődnie a disztinkciónak is ember és ember között.

És itt világlik ki, hogy nem mindenki Coriolanus, aki nem tud megbirkózni az eléje tornyosuló feladatokkal. Amilyen mértékben megilletődünk minden igazi szenvedés és minden tragikus hős láttán, épp oly kevéssé hat meg a szabódezsők groteszk tragikuma.

Kötelességteljesítés és jutalom

— Egy román rokkant levele az „Ellenőr"-hőz —

Tekintetes Szerkesztő Úr!

Fájna, ha untatnám, vagy épen kellemetlen érzéseket keltenék Önben ezzel a levéllel. Bár magam is belátom, hogy csonka végtagok mutogatása nem kellemes, mégis kérnem kell, hogy szemét pár pillanatig reám szegezze.

Hogy magam megértessem, egy kis curriculum vitae-en kell kezdenem. Csak onnan kezdem, amikor az európai körvadászaton egyik kezemet egy olasz gépfegyver lenyisszentette. De facto egyik karom hiányzik ugyan, de én annak idején annyira beleéltem magam a mindenfelől bekerített és körbeszorult nyulak szerepébe, hogy még ma is félrebicsaklik a nyelvem, ha erről beszélek. Szóval féltucat erősen patika szagu spitál megfekvése és sebemhez viszonyitva bonyolult műtétek után félkarral hazakerültem. *Román ember vagyok;* ezt sohasem szégyeltem és később sem büszkélkedtem vele. Mivel pedig egyszerü ember létemre nem tanulhattam meg semmiféle urnak való mesterséget, hazamentem Szatmármegyébe erdőőrnek, Csak azért nem árulom el, hogy hova, mert ezek a grófi erdőterületek a kisajátitás után már nincsenek. Annak idején azonban voltak, nekem kenyeret adtak, aminthogy egyszerü fizetésemre, vitézségi érmeim után járó illetményeimre és rokkant nyugdijamra támaszkodva meg is házasodtam. Isten négy gyermekkel ajándékozott meg Szerkesztő Ur; ezekről azonban később.

Bármennyire szeretnék rövid lenni és szeretném spórolni drága idejét, Tekintetes Szerkesztő Ur, az én kálváriám utját nem fujhatom egy szuszra el. Ugy történt ugyanis, hogy a román megszálláskor a katonai parancsnokság erdei viskómból lerendelt lakni a faluba. Akkor ott is imitálták a körvadászatot. A jószágigazgató és a mérnök urak idejében kicsusztak, én fizetést hónapokig

nem kaptam senkitől, segélyeim, amiket eddig rendesen hozott a pósta: elmaradtak; hiszen pósta sem volt akkor Szerkesztő Ur! Summa=summárum, utfélen maradtam félkézzel, feleséggel és gyerekekkel. Egy darabig reménykedtem, hogy visszakerülök kenyerembe, de jött a birtokreform és az erdőket kisajátitották. Jöttem=mentem, kilincseltem hivatalból hivatalba. Végre megtudtam, hogy az állásomra ne számitsak, mert a régi erdőgazdaság véd= és üzemtervei nem érnek egy köpetet.

Az urak otthonosan kezdték érezni magukat a régi irodasztalok mellett, nekem és a családomnak azonban enni kellett és én megfogtam félkézzel a kapanyelet és kapálgattam azt a fél hold máléföldet, amit a kisajátitáskor a magas államhatalom nekem ideiglenesen engedélyezett. Ez a negyedrésze annak, amit az uradalom egykor konvencióba adott. Ne tessék azonban azt hinni, Szerkesztő Ur, hogy ezzel a semmiséggel kiszurta az állam a szememet és gyámolitó kezét levette volna rólam. Dehogy! Igazságos ember voltam mindig és az is maradok! Járjon ki a császárnak, ami a császáré! Többrendbeli felülvizsgálat után megállapittatott kegydijam is és azóta a szatmári adóhivataltól rendesen kapok *minden hónapban 80.—, azaz nyolcvan leit.* Légyen elismerés érte! Azt kérdem azonban én, hogy ebből az évi félhold földemből, havi 80 lejből és megmaradt félkezemből hogyan éljek meg hatodmagammal. Tessék elhinni, Szerkesztő Ur, sokat törtem én ezen a fejemet. Epp 6 évig törtem. S mivel sehogy sem tudtam megnyugvásra jutni, most Karácsony előtt igy szóltam magamhoz: „Ejnye=ejnye, mégis csak nagy marha vagy te, Vasil! Hiszen te tagja vagy az Országos Hadirokkant=Egyesületnek! Mi a fenét törőd a fejed itt ennyire. Vannak ott okosabb emberek nálad, majd megmondják azok, mit csinálj. Hátha adnak is valamit Karácsonyra a gyerekeidnek: csizmácskát, kabátkát, nadrágocskát.“ — Gondolom s kiáltok: „Megvan!“ — Az asszony bépakkol egy hétre való málét, hagymát, egy kevés tepertőt. Összekaparom félévi fizetésemet, előleget is veszek rá, hogy az utra kiteljen s lemegyek Bukarestbe. Minden klappol, Szerkesztő Ur! Három napi szorgos kutatás után megkapom, hol székel az Országos Hadirokkant Egyesület s a végén bekerülök egy Colonelhez. Jóindulattal kikérdez, megvizsgálja dokumentumaimat, amiket sietve produkálok. Hümmög, köhécsel, forgatja az irásaimat ide=oda s aztán kérdésemre kiváncsian szintén egy kérdéssel felel: *Miért házasodtam meg!?* — Tekintetes Szerkesztő Ur! Sok

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A legkülönlegesebb divatujdonságok minden időben

CILLÉR VINCÉNÉL

Cluj-Kolozsvár, Piața Unirii 14.

A LEGSZÓLIDABB ÁRAK MELLETT KAPHATÓK.

bomba robbant fel mellettem, de ennyire még sohasem lepődtem meg. Nyitva feledtem a számat. Csak rendre jöttem magamhoz, mikor az ezredes meggyőzőbb hangon ujra kérdezte: — Igen, igen, miért házasodott meg!?

Most már nincs tovább, Szerkesztő Ur, az Isten áldja meg! Ezek az urak komolyan azt hitték, hogy évi félhold vadvizes földből és havi 80 lejemből, ha nem házasodom meg, megélhetek. Azt hitték, hogy félkézzel kapálhatok is, főzhetek is, süthetek is, moshatok is magamnak. Mit mondjak tovább? Összekellett koldulnom az utiköltséget, Szerkesztő Ur, hogy hazajöhessek.

Alázatos szolgája;

Egy hadirokkant
az egykori szatmári közös
gyalogezredből.

Jászi megtagadta Károlyit

„A forradalom vezére, Dostojevski idiótája"

Newyork, január hó.

Amikor Szekfü Gyula megirta nagy történelmi müvét II. Rákóczi Ferenc számüzetéséről, hatalmas vita viharzott fel és a legsulyosabb vádként azt emlegették, hogy a nagy számüzöttet hibás lélektani festéssel ugy tünteti fel, mint aki elszakadt a valóságtól s többé nem tudja megérteni, hogy a világ megváltozott körülötte és otthon is. E sorok irója, aki még csak a közeli időben távozott el az „ó-hazából", lépten-nyomon találkozik ennek a lelki, eszmei elszakadásnak jeleivel az amerikai magyarság körében. Akit életsorsa évek óta elválasztott Magyarországtól, olyan légkörben él, ugy gondolkodik, mintha megállt volna a világ forgása Magyarország fölött: itt még virul az „átkos Ausztria-Bécs" berozsdásodott álkuruc ideologiája, itt még a „magyarfaló" szoldateszkától féltik a magyarságot, itt még vannak magyarok, (!) akik örvendeznek a megszületett „függetlenségnek", mintha az ország kétharmad részének elfüggetlenitéséről semmit sem hallottak volna. Itt még buzugnak az októberi és a kommunista forradalmak ugynevezett emigránsai, akik nyilván azt hiszik, hogy Budapesten még polgárőrök állnak sötét éjszakákon a kapualjakban, hogy megakadályozzák a télikabátokra spekuláló forradalmi lendületet és az anyák hajnalban sort állanak a tejesboltok előtt, hogy néhány csöpp tejet rimánkodjanak gyermekeik számára, mint az ő uralmuk dicsőséges idejében.

B.U.Cluj / Central University Library Cluj

Az ember visszagondol Szekfü általános érvényü igazságaira s riadtan látja, hogy ez a történetiró milyen mélyen belátott az emberi lélekbe, pedig Szekfü akkor még csak azt az emigrációt ismerte, amelynek Rákóczi, Kossuth, Teleki László gróf és oly sok fényes nevü magyar volt a szó nemes értelmében vett hőse.

Hát ha látta volna azt az emigrációt, amely itt Amerikában izgul, liheg, szónokol, fröccsenti a tintát és a nyomdafestéket az elámult emberek szemébe. Ha látta volna az emigráció karrikaturáit, ezeket a kis lá-

tókörü, szatócs gondolkozásu, apró szemétdombokon ágáló „emigránsokat", akik — nehányan szervezik magukat a „feudális-fascista diktatura megbuktatására és a magyar nép felszabaditására". A nagy szavak ép olyan üresen konganak, mint 1918-ban és 1919-ben, a lelkendezés ma is az, ami akkor volt, a kerge birkák körben forgása szerint való keringés „az uj eszmék és a haladó nép" körül ma is ugyanaz, ami akkor. De ha az ember szemükbe vágja, hogy az ország már nem az, ami volt akkor, hogy ők végkép és teljesen kiestek a magyar gondolkodásból, akkor bámész szemekkel ınerednek az emberre, mint akik nem értik, nem tudják felfogni, hogy 1918-tól már tizenkét év telt el és a világ gyökeresen megváltozott Budapesten.

Ezek az „emigránsok" egymást tépik és marcangolják olyan kérdések fölött, amelyek otthon már senkit sem érdekelnek, szemrehányást tesznek egymásnak, hogy ki és mikor mulasztotta el „vállalni a magyar nép felszabaditásának történelmi pillanatát" s véres hangu vitákat folytatnak arról, hogy az „otthon már megingott feudális reakcióból ki és hogyan keresse a megoldás kivezető utját".

Ebből a szempontból kell nézni azt a szembefordulást is, amelyet Károlyi régi hivei mutatnak az „Elnökkel" szemben. Károlyi Mihály gróf nagy kudarca Amerikában teljesen felfödte az emigráns psziché belső betegségeit: Károlyi Mihály és volt hivei egyformán a valóságtól elszakadott eszmekörben élnek s nem tudják megérteni, hogy fölöslegesek, idegenek, gyökértelenek lettek „*Az Ember*" cimü lapban, amely sietett Károlyi Mihály gróffal szembefordulni, cikket irt Károlyi egykori iródiákja, Jászi Oszkár, nem egy Károlyi-nyilatkozat és irásmü szerzője s ebben alaposan odamond az Elnöknek. Ez rendben volna. A baj csak az, hogy Jászi Oszkár ugy mond oda, mint aki azt hiszi, hogy valamikor még viszontláthatja az idők óramutatóját. És ez nincs rendben.

Meggyőződésem, hogy az emigráció addig nem számithat sem bünbocsánatra, sem elnézésre, sem türelemre, amig észre nem tér és föl nem ismeri a helyzetét, azt t. i., hogy odahaza nincs rájuk semmi szükség, nem várja őket senki, nem számithatnak semminő szerepre és nem szállhatják meg többé az Astoriát.

A Károlyiból való kiábrándulás azonban tökéletes. Amikor már Jászi Oszkár is azt irja az Ember-ben (január 4. szám), „*Van benne valami a Dostojevski Idiótájából*", akkor már nagyot sülyedhetett ez az ember legrégibb hiveinek szemében. Jászi Oszkár csak most, 1930 január havában kezdi fölismerni, hogy ki is volt az „Elnök" elvtárs. Ilyeneket ir:

— „*Környezetében csak ugy hemzsegtek analfabéta akarnokok, sőt erkölcsileg züllött emberek is.*"

— Valóban végzetesen veszélyes helyzetben volt, „akinek voltaképpen sohasem volt dolga az élet igazi realitásaival, aki az embereket és a dolgokat mindig arisztokrata otthona exterioritásából szemlélte... marxista forradalmár..."

— *Fel fogjuk hivni a magyar népet, hogy keressen uj vezért a régi Károlyi-ideálok kivivására*".

Igy tagadja meg Jászi az egykori vezért. Hogy a magyar nép azóta talált vezért s hogy nem hallgat a

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Jászi-féle felhivásra, az természetesen más lapra tartozik. Csak éppen be akartam világitani az emigráns gondolkodás mélységébe, hadd lássa minden magyar, hogy a forradalmi elvakultság és a rögeszmék néhány maradék embere még mindig 1918-ra vágyakozik. *T.*

Egy marosmegyei kis faluban meghalt Oláh Károly katholikus pap, a berlini egyetem diszdoktora

Amiről az erdélyi napilapok hallgattak

(Marosvásárhelyi tudósitónktól.) Az erdélyi magyar napilapok csak szürke napi hirben irták meg, hogy Szentháromságon, egy marosmegyei kis faluban meghalt Oláh Károly ismert kath. plébános, aki a tüdőbaj gyógyitása terén szerzett magának egy gyógymódjával különös érdemeket.

Pedig szegény Oláh Károly megérdemelte volna a bővebb méltatást is. Sokan meg fognak lepődni, ha olvasni fogják, hogy Oláh Károly, a visszavonultan élő kath. pap a berlini egyetem orvosi fakultásánál diszdoktor volt, anélkül, hogy a fakultás előadásait valaha is hallgatta volna.

Oláh Károly, a hatvankét éves pap, fiatal korában növénytani tanulmányokkal foglalkozott és a tüdőbaj gyógyitása nagyon érdekelte. Kutatásai közben rájött arra, hogy az orvosi statisztikák szerint bár a bányákban feltünően nagy a tüdőbeteg munkások száma, a szénbányákban csak ritkán lehet találni tuberkulotikus munkást. Ebből azt következtette a tudós pap, hogy a kén és a kéntartalmu növények áldásos befolyással lehetnek a tüdőre. És biztos nyomon járt... Többször évekig lenn volt Olaszországban, ahol kénbányákban huzamosabb ideig tanulmányokat végzett és végül is egy gyógyszerrel tért vissza, amely a szenvedő tüdőbetegek ezreit volt hivatva gyógyitani.

A fiatal katholikus pap felfedezésével először a budapesti egyetem orvosi fakultásán jelentkezett bemutatásra, ahol először azonban, régi jó szokás szerint, kikacagták. Kuruzslással és sarlatánoskodással vádolták meg az érzékenylelkü lelkipásztort, aki azonban biztos volt a maga igazában. És sikerült is keresztülvinnie, hogy gyógyszerét a klinikán több betegen kipróbálják. A próba sikerrel járt. Az orvosok kénytelen-kelletlen beismerték a pap tanulmányainak nagy jelentőségét és Oláh Károlyt hivatalos munkájáért hivatalos kitüntetés is érte. Engedélyt kapott a gyógyszer terjesztésére és az azzal való gyógyitásra és ezt később a román belügyminiszterium is nosztrifikálta.

Maga Oláh Károly kezdte a betegeket gyógyitani és messziről, az ország minden részéből özönlöttek a szenvedők a tudós apostolhoz, akinek villámgyorsan hire terjedt. Számtalan üdvözlőlevelet kapott Oláh Károly és egy marosvásárhelyi gyógyszerész, aki a gyógyszer terjesztésével volt megbizva, amelyek mind a gyógyszer hatásáról tettek tanuságot.

Tüdőbetegek, akiknél már minden reményt feladtak az orvosok, gyógyultak meg a tudós plébános utasitásai alapján, amelyek már a határokon tul is ismertek lettek.

Külföldi orvosi szaklapok beható nagy cikkekben és tanulmányokban foglalkoztak az ismeretlen erdélyi katholikus pap felfedezésével és a marosvásárhelyi

PCh Club / Central University Library Cluj

gyógyszertár már külföldi megrendeléseket is kapott.

A szentháromsági kis parokia a szenvedő betegek reménysége lett. Nem volt olyan szegény ember, aki üres kézzel ment volna el Oláh Károlytól és a méregdrága orvosságot szegényeknek ingyen osztogatta Oláh Károly.

Hirtelen halt meg és halála éppen igy hamar végigfutott Erdély magyar népén. Mindenhonnan szekerekkel és gyalogszerrel, ki ahogy tehette, indult meg a népvándorlás Oláh Károly temetésére.

És ezalatt érdekes hir érkezett. Egy budapesti orvosprofesszor levélben értesitette barátját, Oláh Károlyt, hogy a berlini egyetem hosszas elemzései után elismerte a magyar pap tantételének helyességét és elismerése jeléül diszdoktorává nevezte ki. A berlini egyetem hivatalosan kérdezősködött a budapesti egyetemen Oláh Károly cime után, hogy neki a diplomát megküldhesse. Szegény Oláh Károlyt már késön érte a megtisztelietés.

Jellemző eset tudódott most ki Oláh Károly elhalálozása alkalmából. Oláh Károlynak számos ellenlábasa volt az orvosok körében, akik irigyek voltak az egyszerü pap orvosi sikereire. A legnagyobb kampányt egy erdélyi orvos inditotta ellene, aki később — a Sors ugy hozta magával, tüdőbajba esett. Semmi gyógyszer nem használt és végső elkeseredésében Oláh Károlyhoz fordult tanácsért. És a sokat gunyolt pap segitett rajta...

Később a különben puritán jellemü orvos meghalt és felesége nagy szegénységben maradt. Oláh Károly erről tudomást szerzett és azóta gyógyszere jövedelmének egy részét bizonyos időközökben neki juttatta.

Ilyen volt Oláh Károly, falusi katholikus pap, aki hivei legnagyobb szomoruságára meghalt a napokban.

A berlini egyetem is meg fogja gyászolni diszdoktorát... (b. b.)

Uj kedvezmény vendégeinknek!

Ezen lap előfizetőinek megelégedésére nyujtott

20%

kedvezményt, szobaárainkból

10%

kedvezményt olcsó éttermi árainkból (menüt kivéve) módunkban van az „UJSÁG“ kiadóhivatalával létesitett megállapodás alapján kibőviteni a

Magyar Kir. Operaház
Nemzeti Szinház
Kamara Szinház

előadásaira szóló mérsékelt áru jegyekkel. Tekintettel a nagy keresletre, kérjük szoba és szinházjegy rendelését két-három nappal előbb velünk közölni.

„Park“ szálloda
BUDAPEST
szemben a Keleti-pályaudvar érkezési oldalával.
(Nincs kocsi költsége.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Meg is köszönni: tulsok lesz a jóból...

*

A héten egyes erdélyi lapok az alábbi közleményt hozták:

„Köszönetnyilvánitás. Az Erdélyi és Bánáti Népkisebbségi Ujságiró Szervezet Elnöksége hálás köszönetét fejezi ki mindazoknak, akik az Ujságirói Szanatórium és Nyugdijalap megteremtésére szolgáló Evkönyvünket megrendeléssel és hirdetésekkel támogatták. Egyben elismerésünket és köszönetünket fejezzük ki dr. Klein Dezső kollegánknak, a „Pénzvilág" szerkesztőjének is, aki Szervezetünk megbizásából fáradhatatlan munkával, továbbá preciz és korrekt elszámolásával akciónk sikere érdekében közreműködött."

Dr. *Klein* Dezső ur, a Nagyváradon megjelenő *Pénzvilág* élelmes szerkesztője kitünő üzletet csinált ezzel a bizonyos évkönyvvel. Az ujságiró szervezetnek az előző évről megmaradt vagy ötszáz almanachja, amelyet nem kis utánajárással csak mint makulaturát tudtak volna értékesiteni. Mentőangyalként jelent tehát meg a maga ravasz tervével és ajánlatával dr. Klein főszerkesztő ur, aki tisztességes árat igért a megmaradt könyvekért. A kikötése csak az volt, hogy kapjon egy igazolványt, mely szerint az évkönyv, melyet ő kiad, a szanatórium és nyugdijalap megteremtését szolgálja. Miután ezen a nem éppen kifogástalan alapon az üzlet Klein ur és a szervezet vezetősége között létrejött, Klein ur megkezdte a munkát. Hallatlan agitálással végigházalta Erdélyt és Bánátot, nem volt bank és vállalati igazgatói szoba, ahová be ne kopogtatott volna. Néha kissé hangosan is, amint ezt egy-két lap meg is irta róla. Mi nem bántottuk, nekünk nem fájt az, hogy dr. Klein ur a saját nyugdija javára egy negyedmilliót keresett, azzal sem törődtünk, hogy az almanach-szerkesztő ur több helyen kijelentette, hogy a *lapoknak ezentul nem kell adni semmit, sem előfizetést, sem hirdetést, mert* **„ebben minden benne van"**, tehát neki minél többet adjanak, sőt azt sem lepleztük le, hogy a makulaturákból ugy lett almanach, melyért néhol meghatva, vagy anélkül 10—15.000 leit is lepengettek a szegény tüdőbajos ujságirók javára, hogy Klein ur uj bőrt adott a régi évkönyvnek és hozzákötteteti egy ivet, melyen a hirdetéseket helyezte el elismerést érdemlő szakértelemmel. Ismételjük, mindezt nem tettük szóvá. Azt azonban még sem hagyhatjuk szó nélkül, hogy dr. Klein Dezső ur a jól sikerült üzlet végén *még nyilvános köszönetet is szavaztasson magának* és ezzel legközelebbi hasonló akviziciós körutját előkészitse. Talán sok lesz a jóból! A végén még kitüntetést kap Klein ur ezért az üzletéért.

ERDÉLYI SZEMLE
az erdélyi magyarság
irodalmi, müvészeti, társadalmi
életének független kritikai figyelője.
Szerkeszti: S. NAGY LÁSZLÓ.
Kapható mindenütt. Megrendelhető:
CLUJ-KOLOZSVÁR, Cal. Victoriei 37.

Pehlivanovics Ibrahim,

aki elhagyta második hazáját, Erdélyt, de nem tud lemondani két feleségéről

(Budapesti tudósitás.) A valóban nem mindennapi történet ott kezdődik, hogy Pehlivanovics Ibrahim ezelőtt vagy negyven esztendővel került Bosnyákországból Budapestre. Éppen nem volt valami exotikus idegen a magyar fővárosban, mert abban az időben Bosznia-Hercegovina a monarchiához tartozott. Pehlivanovics mesterségére szőnyegszövő, már elődei is azok voltak, akik valahonnét Anatoliából vándoroltak be annakidején Boszniába. A fiatal, szorgalmas, ügyes Ibrahim, addig, mig katonáskodásra került a sor, Budapesten dolgozgatott, majd berukkolt valamelyik bosnyák ezredbe. Mikor pedig letelt a gyöngyéletből a bizonyos három esztendő, ismét hazament hegyes-völgyes hazájába, hogy adott szavát beváltsa nem egy, hanem — **két leányzónak.** Jó muzulmán létére, ugyanis családi tradicióí alapján, mert ez már a Pehlivanovicsoknál, tudja az ég, mióta volt szokásban, egyszerre két feleséget szerzett magának. A nász után pedig annak rendjemódja szerint felpakkolta asszonyait és ujból visszatért Budapestre.

Becsületes, jóravaló munkásember volt ez a Pehlivanovics Ibrahim világéletében. Dolgozott és gyüjtött hangyaszorgalommal, aminek csakhamar meg lett az eredménye is. Vagyonosodott. Pénzét azonban már nem Boszniába küldte, mert ugy gondolkozott, hogy itt, Magyarországon, második hazájában fog végképpen megtelepedni. **Vett is magának Erdelyben (mert az erdős-hegyes vidéktől azért még sem tudott elszakadni) egy kis birtokot** és az volt a terve, ha majd munkássága után egyszer majd derüs öregségben nyugalomba vonulhat, Budapestet is itt hagyja és hazamegy Erdélybe. Vénségére már gazdálkodni akart a derék Ibrahim, **aki immáron annyira megtanult magyarul, hogy anyanyelvét is lassanként elfeledte.** Kitört azonban a világháboru. Pehlivanovics Ibrahimot a harci riadó harmadmagával érte. Igaz ugyan, hogy öt fiuval áldotta meg az ég, de ebből csak kettő volt olyan korban, hogy a haza elszólithatta a kötelesség hősi mezejére. A két fiu az apával együtt hadbavonult, hogy mindhárman kivegyék részüket vérük hullásával, hazájuk megvédelmezésében.

Az apa és két fia becsülettel ki is vette részét a háboruból s különös szerencseképpen valamennyien épen, sőt a kitüntetések egész sorával tértek haza kis otthonukba. A háboru utáni helyzet alaposan megváltoztatta minden számitásukat. Az impériumváltozás folytán elvették Pehlivanovics birtokát s a teljes kisajátitás azért történt, mert Pehlivanovics családjával együtt **magyar állampolgár akart maradni.** Hallani sem akart róla, hogy vagyona megmentése okából lemondjon magyarságáról. Választotta a rögösebb, nehezebb, küzdelmesebb életet és itt maradt Budapesten. Azzal a példás munkaszorgalommal, amely egész életét jellemezte, ujból hozzálátott, hogy magának és családjának megélhetést, egzisztenciát teremtsen. Pedig nem volt éppen könnyü dolga, hogy meg ne feledkezzünk róla, neki nemcsak még három kiskoru fiáról, hanem két feleségéről is gondoskodnia kellett. Mesterségében olyan elismert szaktekintély volt, hogy régi megrendelői ujból ellátták munkával. Teltek-multak az évek, Ibrahim jórészét pótolta annak, amit erdélyi földjében elvesztett. Most már azon gondolkozott, hogy végre önállósitja magát, Óbudán egy kis házat is vett, ahol szönyegszövő ipartelepet rendezett be.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ahhoz, hogy valaki Magyarországon iparát háboritatlanul üzze, a galiciai, éppen nem kivánatos invázió meggátlása miatt, már szokásjoggá lőn, hogy az illetőnek, amennyiben nem volna magyar állampolgár, meg kell szereznie a magyar állampolgárságot. Pehlivanovics Ibrahim nem is gondolt azzal, hogy a magyar állampolgárság megszerzése reá nézve már kiszámithatatlan következésekkel járhat. E tekintetben egy pillanatig sem volt kétsége, hogy érdemes multja után a magyar állampolgárságot megkapja. Csak éppen azzal nem számolt, hogy minő rettenetes dilemma elé kerül. Eddig ugyanis az ő életében semmi különöset, vagy excentrikusat nem jelentett a két asszonnyal való házasság. Ezen ő fenn nem akadt, de más sem, hiszen jó muzulmán létére vallása törvénye megengedte, hogy két hites asszonyt tartson a Korán igazsága szerint. Különben is az ő családjában legalább is ez a feleség-létszám volt a szokásos. Ha most kellene előlről kezdenie, talán Pehlivanovics Ibrahim is jobban meggondolná a dolgot, ám most már mit tehet felőle, különösen akkor, hogy élete javát megelégedetten, boldogan megélte két felesége és két feleségétől származott öt fia körében. Nagyon nehéz volna már akár az egyiktől, vagy a másiktól megválni. Már pedig a magyar állampolgárság elnyerésének legfontosabb feltétele, mint ahogy ezt az öreg Ibrahimnak illetékes helyen tudomásul adták, **hogy az egyik feleségről lemondjon.** Ibrahim azóta folytonosan kérvényez. Most a belügyminiszterium gondolkodik valami olyan megoldáson, ami Trianon óta eddig még nem adódott, **hogy miképpen lehetne Pehlivanovics Ibrahimot a papirok tanusága szerint is magyarrá tenni, ám akként, hogy megmaradhasson továbbra is két feleségével a jog szerint is békességben.**

A szépségversenyek ellen

*

Nem lesz érdektelen leközölnünk a magyarországi *Kálvinista Szemle* állásfoglalását a szépségkirálynő-kultusz ellen, amelynek üzleti hátterébe nehány cikkel a közelmultban az *Ellenőr* is rávilágitott. A tekintélyes protestáns lap legutóbbi számában — többek között — ezeket irja a szépségversenyekről:

„Jobb ugyan nem beszélni róla, de azért ugylátszik, *minden évben fel kell majd háborodnunk* ujra és ujra a szépségkirálynőválasztások ténye, módszere, elvei, reklámja és erkölcsi szempontból is romboló hatásai miatt. Amikor pedig azt olvassuk, hogy *mint valami leányvásáron, vagy piacon*, hogyan válogatták, osztályozták, gusztálták azokat a szerencsétlen leányokat, akik egy *álmodott hazug dicsőség kedvéért magukat az ilyen bánásmódnak képesek voltak kitenni, még jobban felháborodunk.*

Az egyik riporter ezeket irja: „És igy maradt tizenöt. Ezt a tizenötöt a mellékterembe kérték és ott *Waleff mester nagy szakértelemmel megvizsgálta a lábukat és a térdüket.* És maradt öt.“ Mindehhez járul azután, folytatja a Kálvinista Szemle, még az a nagy világcsalás is, hogy a *megválasztott szépségkirálynő Magyarországnak csakugyan a legszebb leánya, mert ez nem igaz.* Hiszen tudjuk azt, hogy a szépségkirálynő-választásokra a magyar leányoknak *csak egy bizonyos rétege tódul,* az igazi szépek azonban, mégpedig a testileg és lelkileg egyaránt szépek egészen bizonyosan nem jelentkeznek. Mussolini intézkedett ebben a tekintetben legokosabban, amikor eltiltott mindenféle szépségkirálynő-választást.“

E rovatban közlöttekért nem vállal felelősséget a szerkesztő...

*

Vajjon észrevette-e az ujságok szorgalmas olvasója, hogy a lapok legélénkebb és legélvezetesebb rovata: a **nyilttér** kimulásával követte a lap első oldalát békeidőkben kövéren terpeszkedő vezércikket? A mai vezércikk szinte riport, nem utóda, sőt nem is — ismerőse a réginek, amely pattogott, mint a mozsárágyu, de nem ijjedt meg senki tőle, mert tudták, hogy nincs mag benne... Milyen kedves idők is voltak azok, mikor a **Magyary** Miksa által szerkesztett **Ellenzék**ben megjelent **ciceró** példálózva egy félkilométeres körmondatban a tapasztalt ember bölcsességével figyelmeztette a kinai császárt, hogy jó lesz más politikát folytatni...

Melyiket sajnáljuk: a régi vidéki vezércikket, melynek megfabrikálását kaszinói körökben komoly és hasznos ujságirói munkának nevezte a pipaszó, vagy a nyilttért, amely üditőszer volt a kisvárosi sárban és unalomban... A kéthasábos lovagias jegyzőkönyvek, korcsmai vitézkedések finálei, afférok, szerelmi ügyek, krákélereskedések kerestek és találtak itt nyilvánosságot, ezekért nem vállalt felelősséget sem a szerkesztő, sem a kiadó. De jól is nézett volna ki az a szegény szerkesztő, aki a hátát tartja a nyilttérekért.

Hogy a „világ megváltozott", azt sokmindenen kivül a nyilttér rovat elsorvadása mutatja. De ma már talán nem is kell nyilttér. Amit a nyilttérben odasóztak egymásnak az emberek, azt most megirják belül a lapban, de sokszor ez is felesleges, már ugy ismerik egymást... Éppen azért becsüljük meg azt a három nyilttért, melyeket vidéki laptársainkban fedeztünk fel a héten, hogy nagyobb nyilvánosságot adunk számukra s leközöljük:

Az első Weisz Icu esete Krell Sándorral

A szereplőket mi sem ismerjük, de megtudjuk, hogy miről van szó az első számu nyilttérből, mely a **Szilágysomlyó** c. lap hasábjain látott napvilágot:

Weisz Icu urnak

Şimleul-Silvaniei.

A „Szilágysomlyó" január hó 19-én nyilttéri rovatában megjelent sületlenségeire válaszolom:

Elsősorban, mielőtt lovagias ügyekről tárgyal, rendezze velem becsületbeli tartozásait...

Másodsorban engedje meg azt másoknak megállapitani, hogy Maga összes iskolai bizonyitványaival együtt (???) párbajképes-e?

Egyébként a polemiázást részemről befejezettnek tekintem.

Şimleul-Silvaniei, 1930. január 21.

Krell Sándor.

Erre megjött a felelet:

Krell Sándor urnak

Loco.

Hencegéssel és butaságokkal telt levelére csak annyit válaszolok a nagy nyilvánosság előtt:

Én párbajképes vagyok, mert iskolai bizonyitványaimat **saját** vizsgáim utján szereztem.

Şimleul-Silvaniei, la 13 Ianuarie 1930.

Weisz Icu.

Püff! Mi lesz ebből? Itt vér fog folyni, vagy legalább is tinta egy ujabb nyilttérre!

*

Na de a másik eset csak még jobb. Ime:

Az önálló lakatosmester és törvényes felesége

Megjelent **Nagybánya** c. lap január 19-iki számában. Igy néz ki:

Fazekas József önálló lakatosmester urnak és jóismerős nő-barátainak

Mivel a legutolsó tárgyaláson a magával jó ismeretségben lévő nők nagyon szépen vallottak maga mellett, ezeknek is tudomására kell adnom, hogy én, **mint törvényes felesége** 13 évig és 9 hónapig együtt éltem magával, mint törvényes urammal; **elválni csak halálom után fogok és akkor felteheti a mirtusz-koszorut maga mellett az a nő**, aki mindenképpen utódom szeretne lenni.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ezennel tudomására adom a magával jó ismerős nőknek azt is, hogy én a hosszu 13 év alatt megszoktam, megszerettem magát és nem könnyen fogok erről lemondani. Akik tehát várnak magára, azok még elég sokáig fognak várni!...

Végezetül a magát támogató kisasszonyoknak és urinőknek **boldog ujévet kivánok addig is**, amig még egyszer be fogom bizonyitani, hogy ők is okai annak, hogy ez a régi házasság **egyelőre megszünt.**

Fazekas Józsefné
a törvényes feleség

Vajjon viszonozzák a boldog ujévet az önálló mester **jóismerős nő-barátai?** Huncut dolgok történnek ott Nagybányán. Ki hitte volna!

Kedves párisi történet

*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Az egyik párisi lapból vettük át az alábbi kis történetet:

A madame, aki rendes polgári feleség, a konyhában ül, amikor csengetnek az előszoba ajtón. Kinyitja az ajtót, azután rémülten fölsikolt. Egy rendőr jelenik meg a küszöbön, majd két ember hordágyat cipel be. A hordágyon sápadtan, lehunyt szemekkel fekszik a madame férje.

— Oh, mon Dieu, mi történt? — sikoltja az asszony.

Nincs semmi baj. A monsieur a kávéházban ült barátai társaságában, amikor az utcáról egy eltévedt, ostoba revolvergolyó bezuzta a kávéház ablakát és egyenesen a monsieurnek szaladt. A sebesülés azonban jelentéktelen, néhány nap alatt begyógyul a seb.

A monsieur ágyba került, a madame hüségesen, odaadóan ápolja. Nyolc nap mulva a monsieur fölépült. Fölkelt, vette kalapját, kabátját és indulni készült.

Az asszony elébe állt.

— Hová mégy?

— A kaszinóba! — felelte nyugodtan a férj.

— Hazudsz! — kiáltott az asszony. — Nyolc nappal ezelőtt is hazudtál. Azt mondtad, hogy a kaszinóba mégy és a kávéházba mentél. Bizonyára találkád volt... Nem mégy el hazulról, itthon maradsz!

Amikor a férj erőszakkal menni akart, őnagysága revolvert rántott elő, amelyet háromszor egymásután a monsieur-re sütött. Azért csak háromszor, mert több golyó nem volt a revolverében. Azután odaugrott a monsieur-höz, átölelte és sirva, jajgatva kiabálta:

— Meghaltál, édesem? Ugy-e, nem haltál meg? Nem, nem, sohasem teszem többet... Ha akarsz, menj, csak menj a kávéházba.

A monsieur nem halt meg, sőt meg sem sebesült. Egyetlen golyó sem talált. Mégis: fogta a kalapját, kabátját és letette. És ezt mondta:

— Nem, édesem, nem megyek el a kávéházba. A kávéház nagyon veszedelmes hely. Ott egyetlen golyó tévedt be az ablakon, az is eltalált. Te egész sortüzet adtál reám és sértetlen maradtam. Belátom, hogy nyugodtan, veszedelem nélkül csak a te közeledben élhetek...

HORVÁTH és BAKSAI
autómobil javitó mühely. Cluj-Kolozsvár, Calea Victoriei 99.
JAVITUNK SZAKSZERÜEN MINDEN AUTÓT GYORSAN, OLCSÓN ÉS PONTOSAN! VÁLLALUNK MINDEN ESZTERGA-MUNKÁT. UGYANITT BOX-GARAGE
TELEFON: 271.

A Szibériai Garnizonról,

Markovics Rodion regényéről legutóbbi számunkban közölt cikkünk, melynek keretében ismertettük a *Times* kritikáját, általános feltünést keltett és megütközést azokban az ugynevezett irói körökben, ahol Markovics Rodionnak riportregényei után már a *világhirü* jelzőt adományozták. Nem akarunk ezuttal ismétlésekbe bocsátkozni: mi a Szibériai garnizont irodalmi értékelésében ügyeskedve összetákolt s könyvterjedelmileg kinyujtott riportnak tartjuk, amely viszont tartalma miatt megérdemelné azt is, hogy ne csak angol, *hanem az antant és kisantant minden tagjának nyelvére leforditsák,* mert ez a regény nem más, mint az annyira gyülölt magyar hadsereg és tisztikar kigunyolása, lekicsinylése, lealázása. Ha Markovics Rodion ur egész véletlenül románnak születik és románba átültetve irja meg ezt a hamis jelentését a háboruról, a kisebb sérelmekért is könnyen hevülő román fiatalság Kolozsvár főterén darabokra szaggatta volna szét. *Csak magyar nyelven lehetett elkövetni ezt a vakmerő gyalázkodást* s elég szomoru, hogy Nyugaton még mindig akadnak, akik ebből az egy regényből ismerik meg nemcsak a magyar irodalmat, hanem magát a *magyar* is.

Sajnos, a sajtóra, annak még egy töredékére sem lehetett számitani, hogy legalább irodalmi szempontból megirja őszinte és mellékszempontoktól nem vezetett véleményét a regényről. De azért itt-ott elhangzik egy hang, igy jelent meg a budapesti *Magyarság* hasábjain vitéz *Takács* László mérnök, volt magyar katonatiszt cikke, amelyből közöljük az alábbiakat:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Amikor a „Szibériai Garnizon"-t elolvastam, egy darabig figyeltem a magyar napilapokat. Ábrándozó, néha optimista ember vagyok. Akkor azt képzeltem, hogy ezt a könyvet talán elolvassák magamhoz hasonló, irodalmi laikusok, de háborus hozzáértők, azután elolvassák néhányan a hadviselt magyar irók közül is. Ugy gondoltam, hogy a laikusok között majd akadnak *nálam minden tekintetben hivatottabbak, akik apróra szétszedik és részenként és együttesen a megérdemelt szemétdombra lökik ezt a magyar becsület és a minden nemzet által elismert magyar katonai erény ellen elkövetett merényletet.* Arra pedig szinte élvezettel gondoltam, hogy majd az a bizonyos ismeretlen magyar iró, aki akkor régen, talán hozzám közel, igaz magyar szivvel harcolt, hogyan fogja az irodalom minden tisztes fegyverével lehetetlenné tenni ezt a „riportregényt".

Szerkesztő Uram tudja, hogy hiába vártam és most már nem is várok. Elkésve, szégyenkezve és csak egészen röviden mondom ezt.

Ennek a könyvnek minden sora, szereplőinek minden lélekmozdulása *halálosan idegen nekünk, volt magyar katonáknak a lelke előtt.* Mi elmentünk vidám énekszóval, boldog fiatalon. Ha esett az eső, átáztunk és ha elfáradtunk, lefeküdtünk a sárba, azután megszáradtunk és daloltunk tovább. Ha fáztunk, éheztünk, szomjaztunk, akkor nevettünk és tréfáltunk és leveleket irtunk haza, amelyekben azt irtuk édesapánknak, hogy itt délen áldott meleg idő van és mindennap malacpecsenyét eszünk. Ha golyó szállt felénk, vagy gránátszilánk zugott el mellettünk, *„hová méssz, komám?" kiáltottunk*

utána és üzenetet akartunk küldeni vele. És akinek meg kellett halni, az szép nyugodtan, ezeréves magyar módra, feküdt le a földre, lehet, hogy a halál pillanatában már tudta, hogy ő az Isten kegyeltje és nem mi, életbenmaradt testvérei.

Mindenféle rothadt filozófia, a bujkálásnak, a kereskedelemnek s a szennyes érvényesülésnek változatai, amelyektől hemzseg a könyv, ismeretlenek voltak előttünk. És tiltakozunk az ellen, hogy *nekünk ehez a könyvhöz bármiféle közünk legyen! Idegen ellenséges ember irta, idegenekről.* Egy idegen, aki nekünk, magyaroknak minden szent érzésünk, gondolatunk és cselekedetünk előtt olyan értetlenül és röhögve áll, mint amilyen értetlenül álltak és állnak a hozzá hasonlók a közéjük vaditott és általuk kisajátitott szerencsétlen költő szive mélyéből feltörő keserü magyar érzései és gondolatai előtt.

Minden igaz magyar önérzet mélyen alszik bennünk. Szerkesztő Uram! Ha valaki sarat dob reánk, észre se vesszük. Csak akkor kezdünk ébredni, amikor egy idegen ember a világ másik felén, *jelen esetben egy angol ujságiró, észreveszi rajtunk, hogy sárosak vagyunk.* Nem, ő nem is azt mondja, hanem azt, sárból vagyunk. Mert egy angol ember el sem tudja képzelni, hogy valaki mások szeme előtt nyugodtan a sárban fekszik, ha nem odavaló.

És az idő mulik, Szerkesztő Uram. A „Szibériai Garnizon"-ból megjelenik a második kiadás, ujvilágeseménnyé lesz. *„nemes lord"* hatalmas lapja mint a magyar szenvedés apoteózisát kezdi közölni s láthatod, jámbor magyar, amint a fordító a naiv angolok részére rokonszenves szőke ladyt rajzoltat rózsásarcu kisfiuval és később majd bizonyosan lerajzoltatja csalogatónak Leonidast k. u. k. egyenruhában, mint illusztrációt, hogy a lap olvasói annál nagyobb tüzzel vessék magukat erre a maszlagra.

És az idő halad tovább, de mi még mindig alszunk. És im, csodálatos nyüzsgés indul. *Mert a „Szibériai Garnizon" csillag, amely éles fénnyel utat mutat. Utat,* amely a biztos és könnyü üzlethez vezet és feltámadnak mindazok, akik a háboru alatt csak az aljas indulatokat látták és élték és akik mindenféle formában, lehetőleg az életveszélytől távol, ezekkel az indulatokkal és indulatokból kereskedtek és gazdagodtak. Máról-holnapra irók teremnek, *akik a háboru alatt átélt üzérkedéseik suta összefoglalásából még egyszer üzletet akarnak csinálni.* Jön a „Nagy Káder" és benne a derék orvos, aki lakásán — az általános inségben — raktárt tart fagyott libákból, aki a Magyarországon lezajlott kommunizmus tanulságaként, könyvében boldogan fellélegzik, amikor az orosz bolsevikik visszaszoritják a fehéreket és ő ujra vörös paradicsomba kerülhet.

És megjelenik mindennap egy uj könyv, uj arculcsapás nekünk volt magyar katonáknak."

Minden ember a legjobban elterjedt és nivós
KELETI UJSÁG-ot
olvassa!

Profit és sajtószabadság

Irta: dr. Váradi Aurél

Ha 15—20 esztendővel ezelőtt kell irnunk erről a dologról, humoros hangulat vezette volna tollunkat. In abstracti ugyanis jó adag humor van abban a fellépésben, mellyel a bucuresti lapkiadók tették nevezetessé magukat, mikor hiven a farsang hangulatához, küldöttséggel járultak *az igazságügyminiszterhez és intézkedéseket kértek tőle annak megakadályozására, hogy a hirlapokat* **potyára** *olvashassák a tartalmuk iránt érdeklődők.*

A hangsulyt ennél a furcsa dolognál arra kell helyeznünk, hogy az intézkedést *az igazságügyminisztertől* kérték a bucuresti u. n. nagy lapok fenttisztelt kiadói. Ez *volna* az a mozzanat, mely ezt a fellépést a humor mezébe öltöztetné. De hejh csak *„volna"* és *„öltöztetné"*. A valóság azonban — legalább illetékes hirlapi közlés szerint, a föltételes módot jelentő „volná"-val és „öltöztetné"-vel szemben ugy alakult ki, hogy a t. lapkiadók farsangi felvonulása a miniszter urnál nem a humor jótékony hatását idézte elő, hanem igen komoly hangulatot keltett és ebben a komoly hangulatban már meg is született a megfelelő intézkedés, mely — legalább ilyenformán mondja a félhivatalos jellegü hirlaptudósitás — utasitást tartalmaz arra, hogy a *hirlapárusitó kioszkokban és dohánytőzsdékben a hirlapot potyára olvasók ellen bünvádi eljárást kell inditani, illetőleg, ha a potyára olvasás a kioszktulajdonos, avagy tőzsdés hozzájárulásával történik*, azt lopásért perbe kell fogni s e mellett orgazdaság, illetőleg bünpártolás cimén *az eljárást a potyázóra is ki kell terjeszteni.*

Hát ez már valóban nem humoros dolog. Ellenkezőleg. Rendkivül szomoru. Nézzük csak egy kissé közelebbről, hogy miről is van szó?

A bucuresti nagy lapok kiadói üzleti érdekeikre sérelmesnek találják, hogy a hirlapárusitók, kiknek ők a lapokat elárusitásra, bizományba adják, megengedik, hogy egyesek elolvassák üzlethelyiségeikben a lapokat anélkül, hogy azokat megvennék, hanem a maguk részére vesznek valami szolgáltatást a „potyára" olvasóktól és ezzel a lapkiadók felfogása szerint megkárositják őket.

Hát itt elsősorban az a meglepő, hogy olyan, a maguk részére nagy tekintélyt arrogáló lapvállalatok, aminők a bucurestiek, elkeserednek olyan, bizonyára nem jelentékeny veszteség miatt, minő a hirlapárusitók jelzett magatartása miatt éri őket. Itt vagy a szatócs kicsinyes zsugoriságával, vagy pedig a nagy pénzember mohó falánkságával állunk szemben. Semmi esetre se olyan jelenséggel, melyet az üzleti szoliditás nézőpontjából rokonérzéssel fogadhatunk.

Ennél furcsább és sulyosabb megitélésre méltó azonban az, hogy a bucuresti nagy lapkiadók egy őket érintő ilyen üzleti vesz-

teség miatt mindjárt épen az igazságügyiminiszterhez futnak segitségért.

Vajjon minek nézik ők az igazságügyi minisztert? Mi az állam fenség egyik kiváló képviselőjének szeretjük tekinteni, ki a maga erkölcsi alapon nyugvó tekintélyének, palladiumának vallja a római jogból ismert aranyszabályt: „*Praetor minima non curat*". Vagyis: az igazságügyi miniszter felette áll, felette kell, hogy álljon annak, hogy különböző érdekkörök a maguk apró profitveszteségeik elhárítására mozgósithassák.

Ugy látjuk azonban, hogy a sokat emlegetett és szinte a brutalitásig kegyetlen §-okkal védeni célzott államprestige kérdése felől Bucurestiben más vélemény uralkodik.

Nem mondjuk mi, hogy a bucuresti lapkiadók, ha már olyan nagyon fáj nekik a potyára olvasók révén őket érő profit-veszteség, nem tehetnek a maguk üzleti érdekének védelmére lépéseket. De tegyék ezt első sorban a védelmükre megfelelő módot nyujtó magánjog utján. „Contractus contrahentibus legem ponit", ahogy a római jog egy másik tétele mondja. A lapvállalatok és lapelárusitók között a viszonyt szerződés szabályozza. Gondoskodjanak tehát a lapkiadók a szerződésben arról, hogy az elárusitók ne tegyenek olyant, mivel őket megkárosithatják, illetőleg az adott esetre vonatkozással: tegyék felelőssé az árusitót az engedelme mellett üzött potyázás üzlet következményeiért. Ehez joguk van.

De joguk van ahoz is, hogy ha már büntető eljárás utjára akarják terelni a dolgot, ők maguk forduljanak a büntető hatósághoz az eljárás megindításáért. Ez ugyan kissé furcsa volna. A létező büntető codex ugyanis aligha nyujt alapot a lapokat potyára olvasókkal és az őket kis haszonért elnézéssel támogató hirlapárusitókkal szemben büntetőjogi megtorlásra. Itt Erdélyben pl. — és feltesszük, hogy az államegység követelménye iránt bizonyára élénk érzékkel rendelkező laptulajdonosok nem akarják ignoralni Erdélyt és az itteni jogállapotot az ő nagy actiojuknál — nos hát Erdélyben legfeljebb az 1879. évi kihágási (XL) tc. 127 §-ában irt kihágás cimén lehet fellépniök az ilyen esetben. Ez a § ugyanis azt mondja, hogy nyolc napig terjedhető elzárással büntetendő, aki idegen ingó dolgot tudva jogtalanul használ és ezzel azt megrongálja, vagy értékében csökkenti, vagy a jogtalan használat által egyébként kárt okoz." Hogy a regátban van-e és mit mond *ilyen esetre* a §, nem tudjuk, de az ottani régi törvényhozás iránt föltételezett respektusból nem akarjuk hinni, hogy valami szörnyü nagy casus volna, ha valaki a lapot elolvassa a tőzsdés elnézéséből anélkül, hogy megvenné. A bukaresti laptulajdonosok azonban mégis nagyot kivánnak faragni a dologból, nagy lármát igyekeznek támasztani ezért a kis — omlettért.

Hát — ismételjük — ez az ő magándolguk. Ott kezdődik azonban az, mit cikkünk elején szomorunak mondottunk, hogy a bukaresti hivatalos jellegü tudósitás szerint meg az igazságügyminiszter, kit a nagy lapok illusztris kiadói hivatalában megostromoltak az ő kis

profitjuk veszedelme miatt, nem tekinti ezt az ügyet az ő magándolguknak, hanem szükségét látta a vádhatóságok kitanitásának afelől, *hogy itt lopás forog fenn s e miatt kell megindítani az eljárást a potyára olvasást elnéző hirlapárusitással szemben és bünpártolásért (!) az olvasó ellen*, sőt hirt ad a hivatalos jellegü tudósitás arról is, hogy Bukurestiben már rendőrközegek állittattak sorompóba a hirlapárus bódékhoz és a rikkancsok mellé avégett, hogy a lapkiadókat fenyegető üzleti veszteséget megakadályozzák.

Hát ez mi?

Nem gondolják ott Bukurestiben, hogy az igazságügyminiszter, mint a nagy lapvállalatok profitjának védelmezője nagyon furcsa szint ölt magára? Vajjon hova vezetne például, ha holnap a kölcsönkönyvtárak tulajdonosai állanának a miniszter ur elé és azt kivánnák, hogy intézkedjék azok ellen, akik kikölcsönzik a könyveket tőlük és megengedik (haszonért, vagy ingyen? — igazán mellékes kérdés), hogy azt mások, a kölcsönkönyvtárba nem fizetők is elolvassák? Föltesszük, hogy ha a miniszter ur erre a kivánságra is ugy járna el, mint eljárt a lapkiadók érdekében, Bukarestben nem lenne elég rendőr a tolvajok elfogására (most is kevés van), mert hiszen a kölcsönkönyvtáraktól olvasók ellenőrzésére egész század volna mozgósitandó.

Ugy-e komikusnak tetsző dolog ez? Pedig nem az. Ellenkezőleg. Nagyon szomoru. Szomoru, hogy e jogi fogalmak egy ország vezetésében ugyannyira összekuszálódtak, hogy egy olyan bagatellából, milyen normális fölfogás mellett a lapkiadók profitvesztesége, olyan nagy dolog sülhet ki, milyen adott esetben a miniszter urnak a vádhatóság közegeihez intézett utasitása, privilégium igénylésére jogositó legsajátabb törvénymagyarázata és a rendőrközegeknek a laptulajdonosok kis profitja védelmére történt mozgósitása.

És ne feledjük, hogy ugyanaz a miniszter, aki a nagy lapok kis profitjának a védelmére ekként állott sorompóba, *készíti Románia számára az uj sajtótörvényt.*

Ennek a készülőben levő törvénynek erősen reakcionárius szelleme miatt nagyon feljajdult a bukaresti sajtó. Ámde vajjon jogosnak találhatjuk-e ezt a feljajdulást abban a világitásban, melyet a bukaresti nagy lapok tulajdonosainak veszendő profitjukért jajongó lelkendezése mutat?! Bajos, sőt szinte lehetetlen dolog: egyfelől feljajdulni a sajtótörvény reakcionárius szelleme miatt, másfelől pedig a „Zuviel regirung“ gyulöletes szellemében uszitni az igazságügyminisztert, hogy álljon be a rendőrállam fogdmegjének a kiadós profit védelmében. A profit és a sajtószabadság védelme egy kalap alatt nem fér meg. Nem is lehet tehát nagyon csodálkoznunk, hogy akadt magyar hirlapiró, ki a bukaresti sajtónak a sajtótörvénytervezet reakcionárius szellemén fölháborodásával szemben a kormánynak kelt védelmére. Ha tisztán a bucuresti sajtóviszonyokat vesszük irányadóknak e kérdés elbirálásánál, talán még némi igazat is adhatunk Ő szimplicitásának.

Szabó Dezső elmerülése

*

(Kolozsvár, január 31.) Nem a vigyorgásokra, melyek a korlátolt emberek megbocsájtandó idétlenségével az *Ellenőr felé* grimászkodnak, készül válasznak ez a cikk, még kevésbé önigazolás, vagy mentegetőzés a közönséggel szemben — *Szabó Dezsőért,* akinek több megrázó erejü irását ez a lap mindig büszkén közölte. Nemrégiben azt irtuk Szabó Dezsőről, hogy a magyar irodalom egyik legnagyobb értéke, talán a legnagyobb a kevésszámu valóban nagyok között, egy olyan érték, aki mindenkitől elhagyatva évek óta ott kallódott, fakult és pusztult a Pesttől annyira idegen Budán s napi utja nem a milliós főváros szivéhez, csak egy kis budai kávéház feketekávépecsétes asztalához vezetett. S nem titkoljuk, de nem is szégyeljük, hogy fájdalmat érzünk, amikor most Szabó Dezsőtől bucsut veszünk, attól a Szabó Dezsőtől, aki fogcsikorgató dühében és önmagával átviaskodott szörnyüségesen fekete éjszakák után ki merte mondani azt a szót, hogy nem magyar többé: hogy román lesz, román iró, aki ötven éves korában elszakad fajától és azzal megtagad minden közösséget.

Szabó Dezsőnek ez a káromkodása éppen Karácsonyra jelent meg az Esti Kurir-ban, amely persze kaján örömmel közölte nyilatkozatát. Ha az az ujságiró, aki ezt a cikket megirta, a tollforgató ügyeskedésén kivül némi kritikai érzéket is aktivái között szerepeltethetne, lemondott volna arról a szerepről, hogy Szabó Dezsőnek ezt az eszeveszett, fájdalmas felorditását, — amely, megvagyok győződve arról, hogy akkor még nem volt más, mint düh, kétségbeesés, lázadás a mindenképpen és Szabó Dezsőtől is függetlenül szomoru magyar sors ellen, — nyilvánosság elé dobja. Éveken keresztül nem törődtek azzal, miből él a legnagyobb magyar tehetségek egyike, összeférhetetlen természetére és szeszélyeire hivatkozva egyszerüen elzárták előle nemcsak a széles, kiépitett utakat, melyek az anyagi sikerhez, anyagi függetlenséghez, nyugodtabb élethez, derüs munkanapokhoz vezetnek, de eltorlaszolták előle a gyalogutakat és ösvényeket is. Szegény Cholnoky László nem fenyegetődzött, hogy román lesz, vagy cseh, hanem üres gyomorral beugrott a hideg Dunába s irói munkásságának eredményét: 70 fillért döbbenetes cinizmussal a Baumgarten-alapnak hagyta. Szabó Dezső, bár szomszédja a Duna, nem választotta ezt a könnyeket és vezércikkeket fakasztó megoldást, mert ő ötven éves korában is élni akar s mint kitünik, közömbössé vált számára, hogy hol és milyen körülmények között.

Visszatérve a kis ujságiróig, aki nagy gaudiummal bevitte az Esti Kurir karácsonyfájára a zsákmányt: Szabó Dezső örjöngő nyilatkozatát, hogy holnaptól kezdve, vagy még ma délután határától többé nem magyar, hanem román, meg kell állapitanunk, hogy az egész ügyet az erdélyi sajtó fujta fel. A budapesti lapok Szabó Dezső nem kis bosszuságára heteken át nem vettek tudomást az egész nyilatkozatról, napirendre tértek fölötte, mert semmilyen szempontból nem tartották szükségesnek vele foglalkozni. Mert ha Szabó Dezső részéről ez csak erkölcsi zsarolás akart lenni, amint

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ezt hat hét mulva Surányi Miklós irta a Budapesti Hirlap-ban, akkor ehhez a magyar sajtó az ország fellármázásával nem akart segédkezet nyujtani. Ha pedig Szabó Dezső valóban kiszakitotta magát minden magyar közösségből s azt hiszi, ugy érzi, hogy román: ám menjen Bukarestbe, irja a regényeit ezentul románul s csináljon azt, amit akar. Nem tudom, ez volt-e a nyilatkozat bonctani eredménye a pesti lapok redakcióiban, de tény, hogy a budapesti lapok egyrésze is csak az erdélyi sajtó sorozatos cikkei után foglalkozott Szabó Dezsővel. Az erdélyi lapok mühelyeiben nem azt mondták, vagy gondolták, hogy Magyarország a trianoni operáció után valahogy kibirja még azt is, hogy Szabó Dezső belerugjon, itt nálunk azok az urak, akiknek irói munkásságát Szabó Dezső értéktelenebbnek és haszontalanabbnak tartotta az elhasznált gyufaszálak összegyüjtésénél, felbátorodva nyultak a toll után, mert elérkezettnek látták az időt arra, hogy az eddig sebezhetetlen óriásba belenyilazzanak. Ezek most azt hiszik, hogy mindaz, amit róluk Szabó Dezső kegyetlen kiméletlenséggel megállapitott, valótlansággá, hazugsággá változik át, mert félelmetes kritikusuk: Szabó Dezső megtagadta a magyarságát. S mintahogy a kisebbségi sors összefogó erejére, a szerencsétlenül járt nagy család rokoni érzületére volt és van alapitva minden sikerük és eredményük, éppen ugy remélik most, hogy a magyarság előtt a románná vált Szabó Dezső védelmet érdemlő üldözöttjei lesznek. Ez a magyarázata annak, hogy sietve hozták tudomására az erdélyi magyarságnak Szabó Dezső terveit, amelyekből meggyőződésem szerint, sohasem lesz semmi, bármennyire is puhább fészket igérnek Bukarestben a Gheorghe Millévé, vagy mivé alakuló Szabó Dezsőnek.

Mindez azonban csak mellékrésze az ügynek, amelynek annyiban lehet köze magához a lényeghez, hogy ezekkel tüzelték, hajszolták Szabó Dezsőt tervei megvalósitásához. Ez azonban éppen ugy nem menti Szabó Dezsőt, mintahogy ők Szabó Dezső ostora nélkül is tehetségtelen s a magyar irodalom s a magyarság szempontjából örökké jelentéktelenek maradnak.

*

Ha azzal, amit Szabó Dezső mondott, kijelentett, amivel fenyegetődzött, vagy amit meg is csinál: csupán pontosan megállapitott vagyoni státus és hiteles pénztárkönyv alapján foglalkozhatnánk, mellének szegezhetnők a kérdést, hogy miért nem jött haza Budapestről ide Erdélybe, ahol születetett s amelynek sorsa iránt irásaiban mindig lángoló szeretetet, féltő aggodalmat árult el? És ha Budapesten mellőzött, üldözött volt, ha nem tudta megtalálni a maga számitását ugy mint egy gyáros, vagy boltos, ha nem tudta tovább nézni a tehetségtelenek és haszontalanok győzelmi lakomáit és szagolni a pecsenye illatát, miért nem jött ide a mi tisztességes szegénységünkbe, ahol egy darab kenyér mindig jutott volna a számára.

Ezt a kérdést, melyet önmagának nem adott fel Szabó Dezső, most már nincs miért a többi bevételi lehetőségekkel együtt megtárgyalnunk. Tudjuk hogy mit akar és tudomásul vesszük. Más lapra tartozik ismét, hogy az erdélyi lapokban megjelent cikkek közül az egyetlen, amely teljes

tárgyilagossággal, minden személyi bosszu lihegő kielégitése nélkül foglalkozott Szabó Dezsővel, Szász Endréé volt a Keleti Ujságban. Szász Endre beszélt Budapesten Szabó Dezsővel s hogy lelkiismeretesen adta vissza szavait, bizonyitja, Az Est cikke, amelyben Szabó Dezső lényegében ugyanazokat mondja, mint a Keleti Ujságnak. Hiszem azonban azt, hogy Szabó Dezsőből már ekkor nem a meggyőződés, sőt nem is dühroham, hanem a makacsság és hiuság beszélt. Most már azért is megmutatom, sujthatott öklével a levegőbe az az ember, aki a milliós városban is mindig egyedül járt.

Mindegy: miért teszi, megteszi-e valóban, kimondta az átkot fajára, saját magyarságára, többé nem lehet közünk hozzá. Mi már azon a területen sem találkozhatunk, ahol román kollégáinkkal is megférünk békességben. Annak a vitatásába pedig egyáltalán nincs miért belemennünk, hogy lehet-e Szabó Dezső román, helytállanak-e családi eredetéről fölállitott elméletei, fog tudni-e románul érezni és irni és talál-e a maga számára közönséget. Mi attól a Szabó Dezsőtől, akit szerettünk, magunkénak hittünk: bucsut veszünk és bucsut vennénk akkor is, ha a feje az égig érne s a tehetsége mellett eltörpülne minden talentum. Nekünk, erdélyi magyaroknak egyik-másika a szigurancák fekete könyvében van nyilvántartva, Szabó Dezső neve a mi kis történetünknek arra a lapjára kerül fel, ahol az árulókat tartjuk nyilván. Nem lesz meg az a dicsősége sem, hogy külön lapot nyissanak számára, odakerül a mindig utált kis szürke nevek mellé, amelyeknek összeségéből egy szám lesz s ezt, mint kibirható veszteséget nyiltan leirjuk a magyarság megmaradt értékeiből.

Ez a mi búcsunk Szabó Dezsőtől. E lap szerkesztőjének nehány hónappal ezelőtt ezt irta: „Köszönöm, hogy le merted közölni szörnyü cikkemet". A szerkesztő leközölte a cikket, mert Szabó Dezső a burjántól akarta megtisztitani az erdélyi irodalmat. Bátorságunk volt, hogy melléje álljunk. Szerényebb tehetséggel és képességekkel folytatjuk kötelességünket az általa elismert bátorsággal nélküle is. Renegátok, selmák ellen azonban nem harcolunk. Maga a később árulóvá lett Ocskay mondta: Némettel olykor kezetfogok, de labanccal soha.

(T. S.)

Kolozsvár régi és szolid
ékszerüzlete H. Fenyő
Most Piața Unirei 23. szám. (Kalapkirály mellett.)
Brilliáns, finom ékszer, ezüstáru és órák.
Dus választék! Olcsó árak!

Régi erdélyi lakodalom, bemutatva: „Torda nemes város bálházában" – 1930-ban

(Torda, január 31.) A meghivó, melyet Torda és környéke kapott, igy hangzott:

Lakodalomra invitáló levél!

Nagyságtoknak, kegyelmeteknek, mint nekünk becsülettel való jóakaró urainknak, asszonyainknak Istentől kivánsági szerint való jókat, jó egészséges hosszu életet kivánunk megadatni, kedveseivel egyetemben.

Istennek ő szent felségének bölcs tetszése, a keresztyén anyaszentegyháznak jó rendtartása szörzé az házasságbéli szent szövetséget, melyet őseink mint igazi szent ünnepet tartának meg. Egy ilyen, 1702 évnek, február havának 18 napján a gyalui várban borosjenői gróff Székely Ádám és losonczi gróff Bánffy Anna esküvőjét próbálnók bemutatni 1930 évének januárius havának 25. napján Torda nemes város bálházában, melyre nézve nagyságtokat, kegyelmeteket, mint jóakaró urainkat, asszonyainkat, kérjük szeretettel, fáradságaikat ne szánják s a megirt napra és helyre eljönni ne nehezteljenek, hogy a Nagtok, kegtek böcsületes tekintetivel és jelenlétével bálházunk népesüljön. Mely Nagtok, Kegtek jóakaratát engedje Isten minden örvendetes alkalmatosságával megszolgálnunk. Tartsa meg Isten és éltesse Nagtokat, Kegteket sokáig jó egészségben.

Kelt Tordán, 1930. évi januárius hava 21. napján.

Nagtoknak, Kegteknek becsülettel szolgál mig él

A Tordai Erzsébet Jótékony Nőegylet.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Erre az estélyre, mint egy nagy magyar ünnepre készült a huszezer lakósu Torda és vármegyéjének magyarsága. Az Erzsébet Jótékony Nőegylet elnöknője, gróf **Bethlen** Mária szinte elképzelhetetlen munkát végzett, mig a tordai Vigadó szinpadára két órára visszavarázsolt valamit a régi magyar életből. Magyar ruhák, sujtásos menték, nemes selyem női diszruhák, sarkanytus csizmák, régi kardok, magyarruhás cigányok, akik a palotást táncoló pároknak muzsikálnak: könny ragyog a szemekben, templomi a csend, látogatóba jött hozzánk pár órára a mult.

Huszonkilenc évvel ezelőtt az Emke-bálra,

amelyen mint fiatal leány táncolt gróf Bethlen Mária is, irta ezt a történeti korrajzot dr. **Szádeczky** Lajos kolozsvári egyetemi tanár. Régi erdélyi lakodalom három képben, egykori versezetekből, lakodalmi rigmusokból, évszázados, elfelejtett szokásokból összeállitva korhü kiállitásban és jelmezekben. Huszonkilenc évvel ezelőtt fényesen sikerült a kolozsvári Emke-bál, a **Régi erdélyi lakodalom** főszerepeit jórészt erdélyi főuri világ női és férfitagjai játszották. Bethlen grófnő édesapja, Bethlen Bálint játszotta például a násznagyot, **Szádeczky** egyetemi professzor a menyasszony főgazdáját, gróf Bethlen Miklós kancelláriust... A huszonkilenc éves szereplők jórésze eltünt s ugyan ki gondolt az akkori Emke-bálon arra, hogy milyen körülmények között lesz ennek a darabnak a reprize...

Bethlen Mária grófnő, a 86 éve fenn-

álló Erzsébet Nőegylet elnöknője elhatározta, hogy a darabot előadja. Legelőször az engedélyt kellett megszerezni, mert miniszteri rendelet tiltja a régi magyar nemesi ruhák és az osztrák-magyar hadsereg uniformisának viselését, színpadon és mindennemü mulatságon. Az engedélyt a tordai származásu dr. Moldovan Valér miniszter adta meg azzal a korrekt indokolással, hogy „egy történelmi tárgyu darab nem kelthetne illuziót a megfelelő korhü diszlet és ruha használat nélkül.''

Heteken át készült a vármegye uri társadalma a bálra. Bethlen grófnő megszerzett mindent a régi sarkantyuktól kezdve az ezüst kupákig, a ruhákat, kardokat a mágnáscsaládok adták, de kaptak nehány darabot a kolozsvári magyar színház leszegényedett ruhatárából is. Az a remek diszmagyar például, amelyben dr. Paál Gábor játszotta gróf Apor István kincstartót, néhai Jósika Sámuel báróé volt...

A darab első része: a menyasszony kikérése. A főgazda a menyasszony örömszülei és násznépe előtt felemliti, hogy a régi szép szokások kimennek a divatból s ezt a lakodalmat, talán már az utolsót tartják meg a régi szokások szerint. Ekkor lépnek be a lakodalmas házhoz a vőlegény és násznépének előköszöntői, akik hirül hozzák a vőlegény közeledését. Tárogató jelzi, mikor a vőlegény kiséretével megérkezik. Ekkor a násznagy uram kiséri a menyasszonyt. Kedves tréfa következik: először két más dámát vezetnek elő, majd az igazi menyasszonyt, akit a násznagy uram elfogad.

A második kép a lakoma. Az étkeket nemes apródok hozzák a násznép elé, minden fogást versekben bejelentve. Cserey Mihály krónikás versei s felköszöntők után ér véget a lakoma, amely után következik a menyasszonytánc. A legszebb jelenet a palotás, melyet nyolc pár táncolt: nyolc legszebb magyar urilány a fiatalság legjobbjaival. Rendkivül kedves a befejezés: fáklyás apródok kiséretében vezeti el a vőlegény a menyasszonyát, aki egyenként elbucsuzik leánytársaitól. A vőfély visszatér a kiséretből és a menyasszony koszoruját nászemlékül és talizmánként a násznép között szétosztja.

Hatalmas sikere volt az előadásnak, melyet igen sok román család is végignézett, közöttük ókirályságbeliek is, akik egyetlen szót sem tudnak magyarul. Szünetek közben magyaráztatták meg maguknak a darab tartalmát. Nagyon tetszett nekik a magyar viselet s lelkesen tapsolták különösen a palotást. A magyar fiatalságból is sokan voltak, akik most láttak először ilyen diszes, régi magyar viseletet.

Hogy ennek a darabnak megrendezése, előkészitése nem volt kis feladat, magában az is elárulja, hogy hatvanon voltak a színpadon szereplők. Minden szereplő, aki részt vett ennek a gyönyörü estnek előkészitésében, megérdemelné, hogy külön megdicsérjük. Sajnos, erre nincs terünk. Ki kell azonban emelnünk Vertán Endréné, v. miniszteri tanácsosnét, dr. Pall Gábort, Balogh Lujza urleányt, akik a darabot rendezték, illetve a táncokat betanitották.

Előadás uaán bál volt — magyar ruhák nélkül... Az engedély már erre nem vonatkozott. Frakkba, smokingba öltöztek át a szereplők, estélyi ruhákba a hölgyek, de igy is megmaradt a magyar jellege a mulatságnak.

Másnap a tordai Népkonyha javára megismételték az előadást. A közönség megrohanta a Vigadót, ugy hogy a tüzoltóság a tömeget csak vizipuskákkal való fenyegetéssel tudta feloszlatni.

Talán érdemes a feljegyzésre ez a magyar mulatság az Ur 1930-ik esztendejében, Erdélyből...

És most egy nehány szóval emlékezzünk meg gróf Bethlen Máriáról, aki a Nőegylet szegényeinek ezzel is jelentős

BCU Cluj / Central University Library Cluj

összeget teremtett elő. A szegények fáradhatatlan patrónája, aki sokszor lehetetlennek látszó ügyeket intéz el, jár ki. Állást szerez, segélyt eszközöl ki, biztat, bátorit. Nem tulzás, hogy kisemberek hozzá mennek panaszaikkal, mert tudják, hogy tekintélye van a hatóságok előtt is. Noteszt hord magával, abba vannak felirva az elintézendő ügyek. Egy nap néha tiz-tizenkettő. Annyi nemesség és jóság van benne, amely mindenki számára tiszteletet parancsol. Keze, amely keményen dolgozik, sok magyar könnyet törölt le tizenegy év alatt.

Az előkelő idegen,

aki nekünk Dézsy Zoltánról tartott előadást

(Kolozsvár, január 31.) Karácsony havában előkelő idegen tisztelte meg több málét, mint buzát termő szükebb pátriánkat: magyar, sőt budapesti publicista: **Lázár** Miklós, aki **A Reggel** cimü igen elevenen szerkesztett hétfői lap szerkesztője Budapesten, sőt ujabban tokaji követ, miután a mult hetekben **Fenyő** Miksával, a Gyosz ismertnevü igazgatójával szemben képviselőnek megválasztottak. Lázár Miklós előadást tartott Nagyvárad után Kolozsváron s ezeken az estélyeken a számunkra örökké szentemlékü **Dézsy Zoltánról** beszélt. Lázár Miklós előadására az **Ellenőr**-ben dr. **Várady** Aurél, a kiváló erdélyi publicista reflektált, cikkének első mondatában megállapitva, hogy **Lázár** Miklós a tullármásan beharangozott **riport**jában a méltán várt élet- és jellemrajzból mindössze egyetlen adatot adott. A mi **Gyalui** Farkasunk, a sirfeliratok fáradhatatlan másolója, már hozzászoktatott ahhoz, hogy kellő gyanakvással fogadjunk minden tulvilágra küldött üzenetet, ahonnan, sajnos, nem jöhetnek vissza erélyes felszólamlások és helyreigazitások, melyek a forró baráti kapcsolatokat és görcsös közösségeket megcáfolnák. Nem tudjuk, hogy Lázár Miklósnak tulajdonképpen mi köze volt Dézsy Zoltánhoz, milyen kapcsolatok füzték hozzá, ezt nagyobb titkokkal együtt sirbavitte szegény Dézsy Zoltán. Maga az előadás: amit mondott Lázár Miklós, viszont nem olyan fontos, hogy tovább rágódjunk rajta. Az bizonyos, hogy az erdélyi közönség ennek az előadásnak reklámjából tudta meg, hogy egy Lázár Miklós nevü publicista is van Budapesten, aki feljogositva érzi magát arra, hogy nekünk, erdélyieknek Dézsy Zoltánról beszéljen. A legtöbb ember azzal, amit mondott, azóta valószinüleg Lázár Miklós nevét is elfelejtette.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Miután azonban az erdélyi sajtó, melynek felületessége és kritikátlansága megbocsájthatatlan, heteken keresztül ugy irt Lázár Miklósról, mint második Bartha Miklósról, akinek már nem is ragyog, hanem tündököl a tolla: nem árt, ha bemutatjuk ama bizonyos érem másik oldalát is. Eljuttatták hozzánk a Budapesten megjelenő **Reggeli Ujságot**, melyet **Kádár** Lehel szerkeszt. A hetilap teljes száma Lázár Miklóssal foglalkozik. Az egyik cikket a nagystilü bécsi lapvállalkozásaiból ismert **Békéssy** Imre irta, akit Lázár Miklós megtámadott. Békéssy szerkesztő hatalmas cikkében és a benne kiadott fakszimilében nem olyan portrét fest Lázár Miklósról, hogy azt mi Dézsy Zoltán képe mellé helyezhetnök. Távol áll tőlünk az ügy, birók egyáltalában nem akarunk lenni, de nem árt, ha az alábbi kis ismertetés legalább némileg ellensulyozza az erdélyi

lapok ömlengő cikkeit. Békéssy Imre megirja azt, hogyan támogatta, segitette Lázár Miklóst, aki őt most megtámadta. Közöl egy nyugtát, mely szerint Lázár 1921-ben Wien-ben 50.000 koronát vett fel. Ehhez a nyugtához ezt irja Békéssy:

„Ötvenezer korona 1921 tavaszán nem volt kis összeg, hiszen akkortájt egy nagyon jól dotált ujságiró fizetése 2000 korona körül járt! És ezt az összeget te nyugodtan zsebrevágtad! Ma, amikor lapodban ugy állitasz be, mint „notorius zsarolót", elhagy a logikád is és megfeledkezel arról, hogyha ez igaz, akkor **te meg notorius orgazda vagy, mert hiszen nálad szivesebben senkisem osztozkodott velem és osztozkodtál volna még Kossuth apánk kerületének megvásárlására is, amikor az „osztrák liberális kapitalizmust" akartad rajtam keresztül megvágni.**"

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Emlékezetedbe idézem, hogy irántam való rajongásod akkor kezdett kissé lelohadni, amikor éppen Tokaj számára nem utaltam át neked pénzt se az „osztrák liberális kapitalizmustól", se a tőzsdeszámláról, se a saját zsebemből. De addig? Ugy ültél bécsi szobrom talpazatán és ugy néztél fel reám, mint a rajongó amorettek a Semmelweiss fehér márványszobrán! Pedig hát jól ismerted életemet, hiszen azt irtad egyszer, „hogy az olyan küzdelmes életet és karriért, mint az enyémet, Amerikában iskolakönyvekben tanitanák!"

Nem én léptem fel képviselőnek Tokajban, — irja tovább Békéssy — nem én akarok mindenáron a parlamentbe bejutni, nem én készülök politikai karriérre, nem én adom ki magamat a közerkölcsök védelmezőjének, nem én játszom a purifikátort, hanem te. Én — te tudod legjobban — elbuktam egy nagy politikai harcban, amelyben nem mértem le olyan óvatosan az erőviszonyokat, mint te, elbuktam egy idegen országban, ahol tehetségemmel olyan magaslatokra jutottam, amelyekről te még álmodni se mersz.

De az én harcom még áll. Mostanában alkalmasint eldől majd ez is, mint ahogy eldőltek többi életharcaim — mindég az én javamra. Pedig **én nem értem rá 22 éves koromban indexet hamisitani, hogy apámtól pénzt vágjak ki hamis bizonyitványokkal**, hanem 14 éves korom óta mindent a magam erejével, a magam keserves munkájával értem el. Én nem restellem, hogy amikor 17 éves koromban — mint az irodalom létezése óta annyi irót — plágiumváddal illettek, meg akartam halni.

Neked kell restelni, hogy se az indexhamisitáskor, se amikor szégyenszemre kizártak minden tudományos közösségből és örök életedre megbélyegeztek, se később, amikor jobbra-balra hazudtál, barátot barátnak adtál el, soha egy pillanatra sem jöttél kisértésbe, hogy a tükör elé állj és véget vess haszontalan életednek.

Ki fog megvédeni a váddal szemben, amelyet itt a nyilvánosság előtt emelek ellened, hogy esztendőkön át szipolyoztál egy bankárt s még a teljes tönk szélén is pénzt nyomtál ki belőle, csak azért, hogy autót tarthass és költséges passziódnak eleget tehess. Ki véd majd meg téged — patologikus levél és nyugtairót — a **megvesztegetettség, a politikai árulás, a hütlenség, a jellemtelenség és hazugság orditó bizonyitékaival szemben?** Ki véd majd meg azért, amit ellenem, jótevőd és barátod ellen tettél?"

A másik cikk, melyet **Kádár Lehel** vitriolba mártott tollal irt Dézsy Zoltán arcképfestőjéről, többek között ezeket tartalmazza:

„Lázár Miklós nem egyéniség, nem valaki, nem suly és nem érték. Ha azzá szélesitették, ez a tény önmagában egyik bizonyitéka annak, hogy a magyar sajtó hanyatlóban van, hogy elvi csatázók,

meggyőződésemberek helyébe odanyüzsögtek a vigécek, akik ellepték azt a sajtót, amelyen valamikor a meggyőződések, szempontok, hitek és álláspontok vivták a maguk harcait. Lázár Miklós a háboru alatti és a háboru utáni kis ujságiró tipusa, aki az ujságirás mesterségi részét megtanulta, de tovább nem vitte, tovább nem fejlesztette, tovább nem lenditette. Kezében ipari foglalkozási ág csupán, amely neki autót, kényelmes életet, szereplést jelent. Ez a figura a hozzája hasonlókkal együtt minden álláspont, minden meggyőződés kifejezésére vállalkozik. Neki mindegy, hogy kit szolgál és hogyan szolgálja, csak hasznot lásson, forradalmi sajtószemét főhadiszállásáról szabadult a nyilvánosságba, otthon érezte magát a legitimista grófok környékén éppenugy, mint Károlyi Mihály mellett, de mindig ugyanabban az időben, ugyanazon a napon: minden kártya kezében volt, a fontos csak az, hogy pénzt, poziciót, nyilvánosságot csikarjon magának bármely eszközzel. Abban a bandaharcban, amelyet exisztenciájáért és nyilvánosságért vivott, annyi ügyességet, leleményességet, furfangot, annyi jellemtelenséget termelt ki magából, hogy személyén keresztül lehet megfogalmazni és formába önteni az üzletes sajtót. Még senki sem mert orrára koppintani, senki sem mert vele tengelyt akasztani, mert elhitték neki, hogy hatalom, suly és befolyás, talán én voltam az első, aki belerugtam, tisztán azért, mert meg akartam szabaditani a nyilvánosságot ettől a kis vigéctől, akiben a kubai szivarügynök szellemessége, életszemlélete, gondolatvilága és szempontja öltöttek alakot. Ha reágondolok, mindig a vigéc és mindig az ügynök asszociálódik vele, annyira azonos a Singer varrógép terjesztőivel, annyira egy a könyvvigéccel, annyira azonos azzal a embertipussal, akit ha kilöknek az ajtón, bemászik az ablakon.

Lázár Miklósról nemcsak én tudom, hogy hitvány fráter. Jellemével mások is tisztába kerültek. Kénytelen vagyok Windischgraetz Lajos herceget fejére idézni, aki emlékirataiban ezeket mondja a patyolatlelkü indexhamisitóról:

„S végül tudtam már, hogy Lázár Miklós, a Déli Hirlap kiadója, akit én a sajtófőnöki állásra szemeltem ki arra az esetre, ha a kormányzást átveszem és aki a programmomat ismerte és testtel és lélekkel rendelkezésemre bocsátotta magát, az első októberi napokon **minden kaszárnyában lefolyt agitációban résztvett.** Két vasat tartott a tüzben egyszerre. **Hol fekete-vörösbe, hol piros-fehérzöldbe, hol vörösbe mártott tollat,** mindig a konjunktura szerint, de én tudtam, hogy ebből a forradalmárból is hamar lesz megint lelkes félhivatalos.''

Azt hiszem, ehhez nem kell hozzátennem semmit. Le is zárom ezzel azt a szemetesládát, amelyben Lázár Miklós erkölcseit őrzi az emlékezet.''

*

Természetesen erről a harcról hallgatott az erdélyi sajtó, nem tartotta szükségesnek közölni, hogy azt az urat, **aki nekünk Dézsy Zoltán szent emlékén keresztül a magyar kötelességről tartott előadást, gróf Apponyi Albert kultuszminisztersége alatt indexhamisitásért Magyarország összes egyetemeiről kizárták.** A derék, jó erdélyi magyarnak minek is kell tudni meg ilyesmit! Csak szállitsák tovább hozzánk az ilyen magyar publicistákat, beülünk szépen az iskolapadba, ahonnan őket kicsapták s megtanuljuk majd: mi fán terem becsületes magyarnak lenni.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A marosvásárhelyi szanatóriumról

(Marosvásárhely, január 30.) Kötelességet teljesitünk, amikor megemlékezünk arról a kitünő egészségügyi intézményről, amely a mult év végén nyilt meg Marosvásárhelyen s melyet nemcsak a tőke vállalkozási kedve, hanem az orvosi hivatás nemes átérzése, az iránti lelkesedés — nem kis akadályokat leküzdve — teremtett meg.

A Marosvásárhelyi Szantóriumról van szó, amely két emeletes, impozáns épületében **hetven beteg** ellátására van a legmodernebbül berendezkedve. Látogatást tettünk a szanatóriumban, az intézet kitünő vezetőjének, dr. **Czakó** igazgatónak szives kalauzolása mellett. Hogy a sorrendet megtartsuk, mindenekelőtt a szuterénben elhelyezett fürdőkről kell beszámolnunk. A legkülönbözőbb gyógyfürdők (jód, kénsavas, szénsavas, hab stb.) sorakoznak itt egymás mellett.

Az elektrotherapia, quarz és a diathermia helyiségek a szuterén másik oldalán vannak elhelyezve, itt vannak a többi helyiségek is: konyha, kazán, lift és gépház.

A magas földszinten rendkivül kellemes látványt nyujt a délszaki növényekkel diszitett télikert. A folyosóra nyilnak a III-ad osztályu betegek szobái kényelmesen és izlésesen berendezve. Megfelelő fürdőszobák sorakoznak itt.

Az első emeleten kilenc kétágyas, a modern kor minden kényelmével berendezett betegszoba, két nagy közös korterem, stb. van elhelyezve.

Az egyes szobák berendezését gondosság, a betegek kényelmének teljes biztositása jellemzik.

A második emeleten a mütő és sterilizáló helyiségek vannak. Zeiss-féle árnyékmentes világitással, üvegfalakkal. A jobbszárnyon a szülőszobák, a kezelőhelyiségek stb.

Az első és másodosztályu betegszobákhoz loggiák és balkonok vannak, melyek kertre nyilnak.

Ebben adhatjuk rövid leirását az uj szanatóriumnak, melyben az előkelő gyógyintézetek csendje, nyugalma honol. Erre az intézményre már nagyon régen szüksége volt Marosvásárhelynek és a Székelyföldnek s csak elismerés illeti azokat, akik megteremtették.

DÉLAMERIKÁBAN MAGYAR NÉPSZÁMLÁLÁS KÉSZÜL, mint a budapesti „Előőrs" irja. Sok nehézség leküzdésével készitik elő ezt a magyar számlálást ottani lelkes magyarok, amelynek kivánesian várjuk eredményeit. A többi külállamok magyarsága is követhetné a jó példát és a maguk körében, egyesületeik. egyházközségeik, más magyar intézményeik utján megejthetnének mindenütt egy magyar népszámlálást, hogy legalább megközelitően pontos adatainak legyenek a külföldi magyarokról.

Megkezdődött a szörmeáruk mélyen leszállitott árban való eladása.

Győződjön meg olcsó áraimról!

IZRAEL JOSIF, szücs

CLUJ, CALEA VICTORIEI No. 2.

KÖZGAZDASÁGI ÉLET

Gazdaságilag Egyesült Európai Államok, vagy vámunió

(Budapesti közgazdasági munkatársunktól.) Az Ellenőr karácsonyi számában a gabonaárak hullámzásával kapcsolatosan rámutattunk Európa egyik rákfenéjére és kifejtettünk az U. S. A. utópiás ideájával szemben való nézetünket és most jelen cikkünk az elkövetkezendőket tárgyalja.

Az előbb említett cikkben kifejtettük bővebben és most nem is bocsátkozunk ismétlésekbe, hogy Európa az amerikai versennyel szemben csak akkor veheti fel komolyan a versenyt, ha frázisok helyett tettel és főleg pénzzel birja. Ma valahogy ugy áll a helyzet, mint Stiwt Gulliverjének a harca az óriásokkal: **reménytelenül!** Az óriás, a jelen esetben U. S. A., egy leheletfuvással eltüntethet bennünket a föld színéről. Már t. i. gazdaságilag.

Amerika igyekszik mentől jobban elmérgesiteni a helyzetet az egyes európai államok közt.

Ez érdekében áll annyiban, hogyha itt egy esetleges háboru ujból kitörne, akkor az egyet jelentene egész Európa halálával. Európa ma nyakig el van adósodva. Akkor még inkább el fog adósodni és akkor **Amerika fegyver és vér nélkül meghóditja Európát.**

Európa, ha a politikai irányzat meg nem változik, Amerika gyarmatává fog sülyedni. Ugy mint India. Ott is addig veszekedtek egymás közt, mig angliai gyarmat lett.

Mi tehát a teendő ennek elkerülése érdekében?

Briand, a legnagyobb francia, azt mondta, hogy ezt csak az Európai Egyesült Államok tudnák meggátolni.

Briand, mikor ezt mondta, valószinüleg nem gondolt arra, hogy az európai ember nem amerikai és nem hajlandó hazafiságát pénzért eladni. **Legyen az európai német, francia, vagy román: nem hajlandó hazáját feláldozni esetleges jólétéért.**

Azonban nem szabad gubóba burkolódzni. Kell, hogy Európa egységesen vegye fel a versenyt Amerikával szemben és ez csak akkor kecsegtet eredménnyel, ha az európai államok nem tagozódnak szét, hanem egységesen veszik fel a harcot.

Az Európai Egyesült Államok ma megvalósithatatlan és kivihetetlen idea. De van valami, amit ha megcsinálnának az államok, majdnem egyenértékü lenne az U. S. E.-vel. És ez a **Gazdaságilag Egyesült Európai Államok.**

Nézetünk szerint ennek hasonlitani kellene egyes momentumokban a Népszövetséghez. És pedig abban, hogy itt is **fel kellene állitani egy közös tényezőt, mely közösen kezelné az európai államok pénzügyét. Ennek a — mondjuk banknak — a vezetői közé minden állam két-két embert delegálna és ezek közösen egymásközt választanák meg az elnököt.**

BCE Cluj / Central University Library Cluj

Ez a vezetőség lenne hivatott minden ország pénzügyét felülbirálni és esetleg észrevételeit az illető állam pénzügyminiszterével közölni. Ez ügyelne arra, hogy minden állam szabályos időközökben igyekezzék adósságát kifizetni és az amerikai bankártól szabadulni. Ez minden európai államnak csak hasznára lenne.

Ezen kivül meg kell könnyiteni az európai államok egymás közti exportját, illetőleg importját. És a lehetőségig meg kell nehezíteni azon amerikai termények és termékek importját, melyek itthon is termeszthetők, illetőleg előállithatók. Ezzel fellenditenénk minden ország külkereskedelmét. Természetesen ezen szigoru vámpolitika nem vonatkozna azokra az amerikai cikkekre, melyek elsőrendü szükségletek, vagy itthon nem állithatók elő.

Mi tehát röviden a teendő?
Dőljenek le a vámsorompók!

Természetesen mi is jól tudjuk, hogy ezt nem lehet máról-holnapra keresztülvinni és azt is jól tudjuk, hogy ezt egyes európai államok nem helyeselnék. De itt nem az egyesek jótétéről van szó, hanem Európa jövőjéről.

Szovjetoroszország megszüntette az amerikai buzaexportot és az eredmény máris jelentkezik. Mert nem szabad egyes hirlapi „kacsáknak" felülni és 100%-nak venni azt, mit a szemfüles riporter leir. Most például azt irta egy pesti estilapban a lap moszkvai tudósitója, hogy Moszkvában egy szelet vajaskenyér a kávéházban 70 pengőbe kerül. De arról valószinüleg tévedésből feledkezett még megemlékezni, hogy egy napszámos napi dija közel jár az 500 pengőhöz. Tehát őnáluk nincs nagy drágaság. Csak a számok nagyok. Osszuk el ezt százzal, akkor a munkás csak 5 pengőt keres egy nap, de egy szelet vajaskenyér sem kerül többe 70 fillérnél. Tehát, hogy az orosz szovjet ne számoljon oly nagy összegekkel, nem szükséges más, mint: devalváció.

Ezt pedig mi, közép-európai államok polgárai néhányszor már megéltük. Igy tehát jól tudjuk, hogy mily gazdasági válsággal jár egy-egy devalváció és nem egyszer államcsődöt is eredményez. Ezért olyan óvatosak a szovjet vezetői és inkább a milliókban való számolást tartják fenn, minthogy devalvációt hozzanak.

De ezt sem lehet sokáig. A szovjet különben is mindennap gyengül és a végelgyengüléshez 1—2 év azért még mindig szükséges. De messze kanyarodtunk a tárgytól.

Ezzel csak azt akartuk dokumentálni, hogy a határzár mily belső olcsóságot tud eredményezni.

Röviden összefoglalva, a teendők a következők: közös gazdasági ellenőrzőszerv létesitès, Európai Bank felállitása, a vámsorompók ledöntése, az amerikai importáruk megdrágitása.

Ney Tibor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A
„Magyar Pénzügy"
Magyarország legrégibb és legnivósabb pénzügyi szaklapja
Romániai szerkesztő:
TÓTH SÁNDOR
Megrendelhető az „Ellenőr" kiadóhivatalában
Egy egész évre 50 Pengő

Románia Középeurópában

✻

„*Magyarország helye az uj Középeurópában*“ — cim alatt *Hantos* Elemér cikket irt a Budapesten megjelenő *A TŐKE* c. közgazdasági lapban s értékes fejtegetései során kitér az uj Románia helyzetére és szerepére is. Közleményének erre vonatkozó részletei ezek:

„Az a bonctani mivelet, amelyet a békeszerződések anatómusai Középeurópa állami és gazdasági szervezetén végrehajtottak, nemcsak görcsös belső rázkódtatásokat idézett elő, hanem Középeurópa külső arculatán is mély barázdákat vont.

Lengyelország, Románia, Jugoszlávia, amelyeknek a háboru előtt Középeurópa politikájába beleszólásuk nem volt, igényt tartanak arra, hogy belekapcsoltassanak a középeurópai érdekkörbe és helyet foglaljanak a középeurópai kultura körében. Németországnak, Ausztriának és Magyarországnak széles, gazdag területei kerültek ezeknek az államoknak a birtokába és adtak politikai és gazdasági törekvéseiknek Középeurópa felé forduló uj irányt. A keleti széleken Lengyelország és Románia maguknak követeli a határerődök szerepét, amelyek Középeurópát Keleteurópával, Oroszország bolsevista állami és gazdasági rendszerével szemben megvédik.

Nagy magyar és osztrák területek, Erdély, a Bánát, Máramarosmegye, Bukovina megszerzésével Nagyromániа is mélyen előnyomult Középeurópa felé. Régi magyar és szász városok kultúrája, valamint a Duna hatalmas viziutja *alkalmasak arra, hogy a Középeurópához való csatlakozást elősegitsék*“.

A cikk megállapitja ezután, hogy az uj államoknak Középeurópa felé való orientálódása *kedvező jel a békés megértés irányában.*

Nem kisebb Romániának vágyódása Középeurópa után. Mikor Take Jonescu, hosszu éveken át az ország külpolitikájának vezetője, utolsó parlamenti beszédében a kisebbségi kérdés tárgyalása alkalmával kijelentette, hogy a Balkánországok közül Románia részesiti a kisebbségeket a legjobb elbánásban, ez a kijelentése élénk ellentmodásra talált, amely azonban nem nyilatkozata pozitiv állitása ellen irányult, hanem az ellen, hogy Romániát Balkánországnak nevezte. Romániában megvan az akarat, hogy *nyugati ország legyen*, politikai és gazdasági érdekei egyaránt ezt az utat jelölik ki számára. Ugyanigy áll a dolog Jugoszláviával, amely Olaszország, Albánia és Bulgária nyomásával szemben keresi a csatlakozást Középeurópához.

A délen és keleten nyert gyarapodással szemben Középeurópa nyugaton és délnyugaton területben aránylag csekély, de geopolitikai jelentőségében annál nagyobb veszteséget szenvedett“.

Hantos Elemér további fejtegetései során rámutat arra, hogy bár a háboru előtti Középeurópa érdekköréhez politikai és gazdasági területben Olaszországot is hozzálehetett számitani, a mai Olaszország, bár az Osztrák-Magyar Monarchia utódállamai közé tartozik, a Földközi-tengerre és gyarmatok szerzésére irányuló törekvéseivel nem mondható a mai Középeurópa alkatrészének.

Éppen olyan kevéssé jelentene természetes gyarapodást a cikk szerint,

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Középeurópa számára Oroszország nyugati határterületeinek bevonása.

Fejtegetései végén oda jut Hantos Elemér, hogy bár az uj Középeurópa ilyformán Németországnak és az osztrák-magyar utódállamoknak a földrész szivében fekvő területeire szoritkozik, a régi Középeurópával szemben mégis kiterjedésben kereken 500.000 négyzetkilométernyi nagyobbodást, a népesség számában kereken 35 milliónyi emelkedést mutat. Az uj Középeurópa 1,718.986 négyzetkilométernyi területet foglal el és lakósainak száma, melyet 1927. végén 151.5 millióra becsültek, az európai népességnek éppen egyharmadát teszi.

A középeurópai államcsoportnak ez a kiszélesedése, területeinek és népességének ez a megnövekedése azonban *nem jelent erőgyarapodást.* Mert nem egyedül a kiterjedés és a népesség száma, hanem a gazdasági kiegészülése, a közlekedési rendszernek és a piacok megszervezése döntők a megnövekedett gazdasági területen. Mindebből azonban eddig kevés volt látható és a középeurópai terület megnagyobbodásának inkább az életlehetőségek szükebbre szorulása volt a következménye.

Minden kereskedőt érdekel a budapesti

„MAGYAR KERESKEDŐK LAPJA"

Minden számában tudósitásokat közöl a romániai piac eseményeiről

Megrendelhető az „Ellenőr" kiadóhivatalában.

Hogyan oszlik meg a nemzeti vagyon az egyes államokban?

A dunai államok között harmadik helyen áll Románia

Érdekes kimutatást kaptunk az egyes államok nemzeti vagyonának felosztásáról. A kimutatásból kitünik, hogy a leggazdagabb állam Svájc, a legszegényebb pedig Szovjetoroszország.

A dunai államok közül első helyen áll Csehország — magyar pénznemben számitva — 3931 pengős fejkvótával, utána következik Jugoszlávia 3804 pengős fejkvótával, *majd Románia (3708 pengő, azaz 109,540 lejjel),* Ausztria (2920) és végül Magyarország, ahol 2907 pengő esik a nemzeti vagyonból, papirszámitás szerint, egy lakósra. Az érdekes kimutatás a következőképen fest. (Az első számcsoport a lakósság létszámát jelenti, a második a nemzeti vagyont tünteti fel milliárd pengőkben, mig a harmadik az fejkvótát mutatja, vagyis azt az összeget, ami egy lakósra esik):

USA	120,000.000	2000.—	16.666
Argentina	10,600.000	86.—	8.113
Ausztria	6,700.000	19.6	2.920
Belgium	8,000.000	61.9	7.750
Csehszlovákia	14,500.000	57.1	3.931
Dánia	3,500.000	30.8	8.857
Franciaország	41,000.000	334.5	8.170
Japán	64,000.000	293.2	4.609
Lengyelország	31,000.000	80,5	2.613
Magyarország	8,600.000	24.9	2.907
Anglia	46,000.000	699.2	15.200
Hollandia	7,800.000	47.5	6.000
Németország	63,500.000	433.9	6.890
Olaszország	41,000.000	122.1	2.975
Oroszország	150,000.00	183.7	1.560
Románia	*17,700.000*	*65.2*	*3.708*
Svájc	4,000.000	72.1	18.000
Svédország	6,000.000	21.9	3.666
SHS királyság	13,300.000	50.6	3.804

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A bankvezér kitüntetéséhez

(Kolozsvár, jan. 31.) A bankár: *Hargithay* Bertalan, az Erdélyi Bank és Takarékpénztár vezérigazgatója, akit most ujabb és igen magas kitüntetés ért, ebből az alkalomból meleg üdvözlésben és elismerésben részesült az erdélyi sajtó részéről. Megirták, hogy a Román Koronarend parancsnoki keresztjével kitüntetett *Hargithay* Bertalan egyike a legszámottevőbb egyéniségeknek az ország közgazdasági életében, aki kiváló képességeit az általa vezetett hatalmas intézeten kivül igyekszik a közgazdasági élet minden vonatkozásában hasznositani.

Hargithay Bertalan valóban kiérdemelte a magas kitüntetést, melyben tizenegy év alatt a kisebbségek soraiból csak ketten részesültek. A sajtóközlemények sem tuloztak, amikor intézetének és személyének értékét és jelentőségét megállapitották. S éppen ezért mi ebben a nehány sorban nem ezekről akarunk megemlékezni, hanem arról a *Hargithay* Bertalanról, aki életének eddigi szép eredményeit tehetségén, tudásán kivül tiszta gondolkozásának, hivatása helyes értékelésének és páratlan szorgalmának köszönheti.

E sorok irójának akkor volt alkalma beszélni erről *Hargithay* Bertalannal, amikor három évvel ezelőtt az Erdélyi Bank vezetését átvette. A bankdirektor nem gondolt arra, hogy amit egy csöndes délutáni órában önmagáról elmondott, valaha is nyilvánosságra kerül. Ugy érezzük azonban, hogy kitüntetésének még ragyogóbb fényt ad, ha tudják róla, hogy *önmaga küzdötte fel magát*, amit elért, nem másoknak, nem összeköttetéseinek köszönheti, *dolgozott egész életében* s ahogy mi ismerjük, a kitüntetés nem jelent számára mást, mint felfokozott munkakedvet és teljesitményt. Mint kis banktisztviselő kezdte, amilyen intézetében ma száz is dolgozik, akiknek éppen ezért lehet mintakép a vezérük. Ha az igazság, a tehetség, a szorgalom az életben nem is érvényesül mindig száz százalékban, de ezek a példák mutatják a fiatalságnak, hogy elcsüggedni, reményt veszíteni nem szabad. A munka és becsület emelte, lenditette *Hargithay* Bertalant mai nagy poziciójába és erre büszkébb lehet, mint a legékesebb kitüntetésre.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Az „Ellenőr“
mérlegkritikáinak közlését jövő számunkban megkezdjük
Mindenkit: bankárt, gyárost, vállalkozót, kereskedőt érdekelnek ismertetéseink.

A budapesti bankok mérlegei

A Pesti Magyar Kereskedelmi, a Pesti Hazai Első és Leszámitolóbank eredményei

(Budapesti tudósitónktól.) Érthető érdeklődés várta az 1929-es gazdasági év sulyos viszonyai után a budapesti bankok mérlegeit. Ebben az évben is — hagyományos szokás szerint — mérlegadatait elsőnek a **Pesti Magyar Kereskedelmi Bank** tette közzé, mig a **Magyar nemzeti bank** csupán a tiszta nyereséget hozta nyilvánosságra, de értesülésünk szerint lázas munka folyik valamennyi bankban, hogy az idén minél előbb tájékoztassák a gazdasági életet mult évi munkásságukról. A **Pesti hazai takarék** közgyülését febr. 5-én tartja, majd ezt követi a **Hazai bank.**

A Pesti Magyar Kereskedelmi bank adatai alapján itéletet lehet alkotni arról a nagyszerü munkáról, amellyel a rossz gazdasági viszonyok ellenére is az intézet fejlődését biztositották. Ez a céltudatos munka, amelyet a gazdasági fejlődés szolgálatába állitottak a bankon keresztül, eljuttatta az intézetet ahhoz, hogy változatlan osztalék fejében negyedfél millió pengőt fizessen ki részvényeseinek tartalékalapjainak ujabb gyarapitása mellett. Az amerikai spekulációs láz kihatása Európában a legtöbb intézetnél a betétállomány stagnációjában jelentkezett és ha ezt a tünetet párositjuk az ország tőkeszegénységével, akkor tünik fel igazán tényleges nagyságában a Kereskedelmi bank betétállományának jelentékeny növekedése, amely szerint

a takarékbetétek összege az év folyamán 42.80 millió pengővel emelkedett és az év végén elérte a mult évi 94.88 millió pengővel szemben a 137.68 millió pengőt.

Ez a tétel egyuttal dokumentálja a legeklatánsabban azt a határtalan nagy bizalmat, amellyel a tőkések a Kereskedelmi bank pozicióját és vezetősége iránt viseltetnek.

Meglepő, hogy az értéktőzsde lanyhasága következtében előállott idegenkedés a Kereskedelmi bank részvényénél nem tapasztalható, mert ez a papir egyike annak a kevés pénzintézeti részvénynek, amelynek árfolyama az egész esztendőn keresztül majdnem változatlan maradt. A részvény értékének stabilitásában ugyancsak a bank iránti nagy bizalom jut kifejezésre, párosulva a belső tartalékok kedvező megitélésében. Hogy ez utóbbiak mennyire megszaporodhattak, arra csupán a mérlegnek azt az adatát kell felemliteni, amely szerint a **most kimutatott tiszta haszon több mint kétszerese az első aranymérleg alkalmával feltüntetett jövedelemnek** és ezt a hasznot az intézet változatlan alaptőke mellett érte el.

A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank igazgatósága január 18-án ülést tartott, melyben megállapitotta, hogy az 1929. üzletév a mult évi nyereségáthozattal együtt 6,009.140.95 pengő tiszta nyereséggel zárult, szemben az 1928 évi 5,805.157.60 pengővel. Elhatározta az igazgatóság, hogy a február 4-én, délután fél 5 órára egybehivandó 88. rendes évi közgyülésnek javasolni fogja, hogy az 1929. évi osztalék kifizetésére — ugyanugy mint az elmult évben — 3,500.000 pengő vagyis részvényenként 7 pengő, a különböző tartalékalapok javadalmazására 1,300.000 pengő, a mult évben 1,200.000 pengő, a hivatalnoki segélyalapok javadalmazására pedig 60.000 pengő forditassék.

A Pesti Hazai Első Takarék vezetősége a sulyos gazdasági viszonyok ellenére is teljes mértékben megőrizte az intézet mobilitását, sőt a most nyilvánosságra kerülő mérlegadatai szerint ez a mobilitás még inkább fokozódott. Ez a fejlődés tehát garancia az intézet további erősbödéséhez, mert a Pesti hazai takarék vezetősége élén **Ernyei** Károllyal és **Milos** Györggyel, szemelőtt tartotta azt az óvatos, de eredményes üzletpolitikát, amely a nehéz viszonyok között is számottevő sikerre vezetett. A legnehezebb viszonyok között is szolgálta a mezőgazdaságot, az ipart és kereskedelmet. Ezt bizonyitja, hogy a mult évben 360 millió pengő értékü váltót számitolt le az 1928. év 336 millió pengőjével szemben. A jel-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

zálogkölcsön üzletben, noha a fixkamatozású papirok külföldi elhelyezése az elmult évben teljesen szünetelt, mégis több, mint 10 millió pengő kölcsönt nyujtott. Az igazgatóság a közgyülésnek javasolni fogja a 4,049.311.91 pengőt tevő tiszta nyereségnek (1928-ban 3,400.388.64 pengő) leendő felosztását. Az összes idei forgalom a tavalyi 9,123.623.071.70 pengőről 9,967.005.706.32 pengőre, a készpénzforgalom pedig 1,528.960.963.33 pengőről 1,646.999.397.95 pengőre emelkedett.

A Magyar Leszámitoló és Pénzváltó Bank igazgatósága megtartotta mérleg-megállapitó ülését. A mérleg igazolása annak a céltudatos, valamint körültekintő üzletpolitikának, amely ennek az intézetnek vezetésében állandóan érvényesül.

A Magyar Leszámitoló- és Pénzváltó Bank igazgatósága megállapitotta az intézet 60-ik, 1929. üzletévről szóló zárszámadását, amely 2,556.693.23 pengő tiszta nyereséget tüntet fel az 1928. évi 2,508.144 ezer 66 pengő nyereséggel szemben. A február hó 20-án tartandó közgyülésnek tett javaslat szerint ismét 14%-os, azaz 7.— pengő osztalék fog kifizetésre kerülni.

A mérlegadatok az intézet erőteljes fejlődését tanusitják és különösen kiemelendő, hogy a betéti könyvecskékre elhelyezett tőkék összege a tavalyi 29 millió 590.858.93 pengővel szemben 30%-os emelkedéssel 38,363.827.54 pengőre növekedett és nem mutatnak csökkenést a gyümölcsöztetés végett folyószámlán elhelyezett betétek sem. Az egyéb hitelezők tételével együtt az intézet kezelésére bizott idegen tőkék az 1928. december 31-i 105,059.444.91 pengővel szemben az ezévi mérlegben 119,649.937.71 pengőt tesznek ki.

Az intézet váltótárcája, a váltóleszámitolási üzletnek az egész évben élénk, a tavalyit meghaladó forgalma mellett, szintén megfelelő emelkedést mutat, amennyiben 46,640.471.43 pengőről 50 millió 394.703.62 pengőre növekedett, ami tanubizonysága annak, hogy az intézet e téren is igyekezett megfelelni a jogos igényeknek. Giroszámlán, pénzintézeteknél és bankcégeknél fennálló követelések, valamint a pénztári állomány cimén a tavalyi 10,238.374.86 pengővel szemben 11,763825.19 pengő szerepel, az adósok tétele pedig 49,540.526.17 pengőről 56 millió 186.224.30 pengőre emelkedett. Fenti számadatok szerint az intézet kihelyezései és a kezelésére bizott idegen tőkék közötti arány a mindenkor szemelőtt tartott mobilitást mutatja.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Az egész világon olcsóbbodik a pénz

(Kolozsvár, január 31.) A hágai konferencia kedvező eredményének hatása egyre nyomatékosabban jut kifejezésre a gazdasági életben. Már az év eleje óta a nagy nyugati pénzpiacokon mutatkoztak a bőség jelei, amelynek következtében a **Német Birodalmi Bank** és a **Holland Nemzeti Bank** már a konferencia eredményének bevárása nélkül is leszállitotta a kamatlábat. A **Magyar Nemzeti Bank** tartózkodó álláspontra helyezkedett és megvárta egyrészt a hágai konferencia befejezését, amely után a Magyar Nemzeti Bank főtanácsa elhatározta, hogy a váltóleszámitolási kamatlábat 7.5 **százalékról hét százalékra szállitja le.**

A kamatláb leszállitásának természetesen kihatása lesz az egész magyarországi gazdasági életre. A hitelfeltételek általában a Nemzeti Bank kamatlábához arányitva vannak megállapitva és igy a termelésnek nyujtott hitelek automatikusan olcsóbbodnak. De mérsékelni fogják a magyarországi bankok a váltóleszámitolási kamatlábat is.

Az Osztrák Nemzeti Bank főtanácsa is **7.5 százalékról hét százalékra szállitotta le a kamatlábat.** Newyorki jelentések szerint már Amerikában is időszerünek tartják a bankráta leszállitását és lehetséges, hogy a jövő héten Londonban és Newyorkban egyszerre olcsóbbitják a pénzt. Franciaországban a magánkamatláb már három százalék alá csökkent és Párisban valószinünek tart-

ják, hogy a Francia Bank csütörtökön három százalékra mérsékelte a hivatalos kamatlábat. A pénzpiac tehát egész Európában igen kedvező kilátásokat nyujt és remény van arra, hogy az idei esztendő gazdasági fejlődése kedvezőbb lesz a tavalyinál.

Romániában Madgearu pénzügyminiszter ujólag értekezletre hivta össze a nagybankok vezetőit. A pénzügyminiszter a bankvezérek előtt expozét tartott, amelyben rámutatott a sulyos pénzügyi viszonyokra s azokra a nehézségekre, amelyek a lej stabilizációjával elkerülhetetleneknek bizonyultak. A vitában több bankigazgató vett részt. Kamatlábleszállitás helyett elhatározták, hogy 250 mililó alaptőkével az összes nagybankok részvételével egy átmeneti bankot alapitanak, azzal a céllal, hogy amig a Creditul Agricol és Creditul Industrial eléggé megerősödnek, átvegyék a bankoktól azokat a kölcsönöket, amelyeknek kamatterheit a kölcsönvevők már nem birják tovább fizetni s mérsékeltebb kamatlábbal továbbra is folyósitsák a kölcsönöket.

Vásároljon
Grünwald és Steiner-nél
Cluj, P. Unirii (v. Mátyás király-tér) 12.
Selyem, szövet és mosó-áruk mélyen leszállitott árakban.

Közgazdasági levelezőket keresünk az ország minden részéből. Minden megjelent tudósitást megfelelően honorálunk. Ajánlatokat kérjük az ELLENŐR szerkesztőségéhez küldeni.

Egy nagyváradi régiségkereskedő fizetésképtelenségéhez

(Nagyváradi tudósitónktól.) A nagyváradi piacon — sajnos — mindenkit meglepő, frappirozó esemény már nem is történhetik. Nem keltett tehát különösebb feltünést, hogy *Sternberg* Izsák régiségkereskedő, akit reklámizü nyilttéri harcaiból Nagyváradon tul is ismernek, *fizetésképtelenséget* jelentett be. Nem is a fizetésképtelenség, hanem annak körülményei érdemlik meg, hogy szóvá tegyük.

Sternberg Izsák a nagyváradi törvényszékhez beadott kényszeregyezségi kérvényében bőbeszédüen előadja, hogy milyen körülmények idézték elő a fizetésképtelenséget. Ezután számok következnek: *Aktivum:* Adósok áruért 1.59.003 lei. Leltár 2.252.502 lei. Összesen 3.311.565 lei.

Passzivum: Áruhitelezők 2 millió 607.473 lei, bankok 999.692 lei. Magánhitelezők 950.000 lei. Adóhátralék 36.000 lei. Összesen 4 millió 593.965 lei.

Fedezetlen: 1.282,400 lei.

A hitelezők egyrésze áruhitelező, ezek mind külföldiek, *sőt, egy kivételével mind bécsiek.* A bankhitelezők listájában *majdnem az összes nagyváradi bankok szerepelnek* 50—250.000 lej közötti összegekkel, melyek között néhány tételfedezve van.

Sternberg ajánlata, melyet hitelezőinek tett, röviden az, hogy *55%-ot fizet 3 év alatt kamatmentesen, havi részletekben,* az első részlet az érvényesitéstől számitott 4 hónap multán esedékes. Garanciát is nyujt és pedig elfogadható garanciát — felesége, Schönberger Róza személyében . . .

Hogy mit szólnak ehhez az ajánlathoz a bécsiek, ezután válik meg.

Jubiláló temesvári bank

(Temesvári tudósitónktól.) A temesvári bankpánik után egy bank jubileumáról irhatunk: a bánáti piac egyik legaktivabb és legtekintélyesebb pénzintézetének, a **Leszámitoló Bank**nak 25 éves jubileumáról.

A Leszámitoló Bank 1906-ban alakult meg Temesváron és azóta áll az intézet élén **Kubicsek** Oszkár vezérigazgató, aki a budapesti Leszámitoló Banktól került Temesvárra. Egy negyedszázad kitartó munkásságának eredménye az a pozició, melyet ma a Leszámitoló nemcsak a temesvári, hanem a bánáti piacon betölt.

Kubicsek Oszkár nemcsak kiváló bankember, akinek szaktudását, kvalitásait bankkörökben általánosan ismerik, hanem egyik vezetőegyénisége Temesvár társadalmának, aki mindig elsőnek veszi ki részét minden kulturális és jótékonysági akcióból. Intézetének és bankdirektori müködésének jubileuma alkalmával zajos ünneplés helyett előkelő gondolkozásához és stilusos életéhez megfelelően csendben, de annál őszintébben jut iránta kifejezésre a tisztelet és elismerés.

Uj magántőke vállalt érdekeltséget a temesvári Viktoria Tomp- és Kalapgyár Részvénytársaságnál

Temesvári tudósitónk jelenti: A Polgári Takarékpénztár Rt. fizetésképtelenségével kapcsolatban a bank betétesei között kitört pánik azt a hiedelmet keltette, hogy a Polgári Takarékpénztár Rt. érdekkörébe tartozó temesvári Viktoria Tomp- és Kalapgyár Rt. helyzete is válságosra fordult. Ezek a feltevések nem váltak valóra, mert a Polgári Takarékpénztár Rt. érdekeltségei tovább müködnek, igy elsősorban a Viktoria Tomp- és Kalapgyár is, amely uj orientációval ki is vonta magát a válságosnak mondható helyzetből.

A Viktoria Tomp- és Kalapgyár Rt. éppen a pánik kitörése napján a már előzően folytatott tárgyalások eredményeképp első tőkéhez jutott, amelynek segitségével mindennemü bankérdekeltségtől függetlenné tette magát és most már, mint teljesen önálló vállalat müködik.

A Viktoria Tomp- és Kalapgyár Rt. Schwartz Albert igazgató szakszerü és kitünő vezetése mellett olyan rohamosan fejlődik, hogy ma már 150 munkást foglalkoztat és ami a termelést illeti, az egyedüli Romániában, amely naponta 1500 kalapot állit elő.

A
NEW-YORK
KÁVÉHÁZ MAROSVÁSÁRHELYEN
az előkelő közönség kedvelt szórakozóhelye
Esténként elsőrangu dzsesz és cigányzenekar hangversenyez.
A pazarul berendezett kávéház pompás szórakozási és nagyszerü kényelmet nyujt.

Az általános közkedveltségnek örvendő *Dr. Szentpétery Lajosné*-féle „**Szakácskönyv**“ *harmadik bővített kiadása* uj átdolgozásban, **800 kipróbált recepttel** és igen sok illusztrációval most jelent meg. E „Szakácskönyv“ minden háztartásban nélkülözhetetlen. — Fiatal háziasszonyok, gazdasszonyok és szakácsnők helyes utmutatója ez a könyv a konyhaművészet minden ágában. Tartalmazza a levesek, sültek, főzelékek, tészták, krémek, fagylaltok és minden ételnemüek gazdaságos, kitünő és könnyü elkészitési módját. Zöldségfélék, beltöttek eltartási és befőzési módját is. Kapható minden könyvkereskedésben és Tordán a kiadónál: *Fássy József* könyvkereskedésében.

KÖZGAZDASÁGI HIREK

Sándor Béla a „Minerva biztositó" vezérigazgatója. A Minerva biztositó intézet r. t., amely az utóbbi két évben hatalmas fejlődést ért el s ma a legelső intézetek között foglal helyet, folyó hó 19-én tartott igazgatósági ülésén az intézet vezérigazgatójává **Sándor** Bélát, a Sörközpont volt igazgatóját választotta meg. Ezzel a választással befejezést nyert az a folyamat, mely az intézetet elinditotta uj fejlődésének utján.

A Fraco-Romana Biztositótársaság bukaresti impozáns székházát ünnepélyesen felavatták. A székházavatáson megjelentek a bukaresti közélet reprezentánsai. Az ünnepi istentisztelet után **Marcovici** István vezérigazgató üdvözölte a megjelenteket s röviden beszámolt a Franco-Romana eddigi eredményeiről. A jelentésből kitünik, hogy az intézet alaptőkéje és tartalékai 110 mililó lejre emelkedtek, 1929. évben a társaság 226 millió lej értékü életbiztositást realizált s a mult év végéig ügyfeleinek 117 millió lejt fizetett ki kártéritésként. Az üdvözletek után bankett következett az Athene Palace-ban.

A brassói Schiel-testvérek Gépgyár Rt. 20 millió lej követelését a CFR-től évek óta nem tudta inkasszálni s ez válságba kergette a hosszu idő óta fennálló szolid és előkelő céget. A Schiel Testvérek arra kényszerült, hogy vagonjavitó üzemét beszüntesse s ezáltal a munkások százai maradtak kenyér nélkül. Miután az Ugir egy hasonló esetben, amikor egy hasonló nagyipari gyár üzeme leszállitására kényszerült, eredményesen interveniált illetékes köröknél, ezt remélik most is az érdekelt körök.

A Temesvári Bank és Kereskedelmi Rt-ról előző számunk tartalomjegyzékéke egy cikket jelzett, amely azonban nyomdai tévedés folytán a lapból kimaradt. A cikk tartalma azóta elvesztette aktualitását s ezért mai számunkban nem közöljük. A Temesvári Bank igazgatósága a héten kommünikét adott ki s ebben bejelenti, hogy az intézetnél megindult az az ujászervezési folyamat, amelytől a Bánság közgazdasági élete a koncern régi, élénk aktivitásának és mozgékonyságának visszanyerését várja. Heller László dr., a Szana Bank uj vezérigazgatója az adminisztráció szervezetét is átalakitotta ugyanarra a mintára, amellyel a budapesti Angol Magyar Bank dolgozik. A bank adminisztrációját **Sándor** Alfonz igazgató vezeti, mig a kereskedelmi ügyletek **Sperling** Károly igazgató hatáskörébe tartoznak. Ifju **Szana** Zsigmond ismét a vállalatok vezetését vette át, mig **Schiller** Gyula igazgató a vidéki, **Basch** igazgató pedig a városi fiókintézeteket irányitja.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Transsylvania Bank"
R.-T.
Központ: Cluj-Kolozsvár
Alapittatott: 1872-ben.

Fiókintézetek:
Gyulafehérvár, Ditró, Gyergyószentmiklós, Csikszereda, Csikszentmárton, Kézdivásárhely, Torda, Marosujvár.

Kirendeltségek:
Aranyosgyéres, Uzon, Maroshéviz.

Sürgönycim: Transsylvania Bank

A Zilahi Takarékpénztár és Hitelbank, Szilágyvármegye legrégibb, közel hatvan éves pénzintézete most tette közzé 1929 évről szóló mérlegét. A 8,475.243 lej saját tőkével rendelkező takarékpénztár 36,001.348 lei betétet kezel, kihelyezései 44 millió lej körül vannak. **Tiszta nyeresége 1,866.155 lej.** A Zilahi Takarékpénztár vezérigazgatója **Szabó** Zsigmond lett, aki Szilágyvármegyében általánosan ismert, kitünő szakember. Az intézet közgyülését 26-án tartotta meg, amikor megválasztották az igazgatóság, felügyelő bizottság és választmányi tagokat.

A Krausz-Moskovitz Egyesült Iparteleppek Rt., amelynek Nagyváradon is fióktelepe van, XII. rendes közgyülését Budapesten dr. **Moskovits** Miklós vezérigazgató elnöklete alatt tartotta meg, amely az 1928—29. üzletévre 10 pengő osztalék kifizetését (mint tavaly) határozta el, ami a névérték 10 százalékos kamatozásának felel meg.

A Victoria Nationala kolozsvári biztositóintézet, hir szerint, alaptőkeemelésre készül és ezzel egyidejüleg a társaság egy belföldi biztositóintézettel szorosabb érdekkapcsolatot létesit.

A marosvásárhelyi Agroferra R. T., amely a közelmultban emelte fel alaptőkéjét 10 millió lejre, Marosvásárhelyen, a főtér egyik helyiségében állandó Ford kiállitást rendezett be. A vállalat ugyanis a Ford müvek marosvásárhelyi és székelyföldi képviselete. A legujabb tipusu Ford autók, traktorok stb. tekinthetők itt meg és kaphatók az összes alkatrészek. Az egyre fokozatos fejlődést mutató vállalatok **Gáspár** Ferenc igazgató valóban mintaszerüen vezeti, az ő munkásságának és szaktudásának eredménye az Agroferra nagyarányu fejlődése és térhóditása az egész Székelyföldön.

A Szatmári Hitelbank huszadik rendes közgyülését február 9-én tartja meg Szatmáron. A négymillió **saját** tőkével rendelkező intézet a mult évben **hatvanmillió idegen tőkét kezelt** betétkönyvecskékben és folyószámlán. Váltótárcája: 54 millió, fedezett folyószámlakihelyezések hat és félmillió. Az intézet mérlegét **842.415 lej tiszta nyereséggel zárta le.**

A Tenkei Takarékpénztár 1929. évi mérlegét 6 millió lej részvénytőke és 839 ezer lej tartalékok mellett 1,523.679 lej tiszta nyereséggel zárta.

CORSO

Filmszinház

müsora:

Február 3. Hétfőtől

Dina Gralla

pompás vigjátéka

Előleg a boldogságra

Jön!

A szivárvány

hangos,
beszélő,
éneklő
film!!!

Babeș-Bolyai Central University Library

SZINHÁZ ÉS TÁRSASÁG

Néhány szó a szinházról...

Az „Ellenőr" részére irta: MÉSZÁROS SÁNDOR (Budapest).

Az első pillanatban ez olyan könnyünek látszik, hogy mindenki igy szólhat magában, én akár egy hétig is tudnék a szinházról beszélni. Igy is van! Egy hétig, sőt tovább is lehetne beszélni a szinházról, azonban mondani róla néhány szót, már igen nehéz.

Egy dolog könnyiti meg a helyzetemet, hogy magát a szinházat nem kell Önöknek bemutatni. Szinházba már mindenki volt. A szinházat mindenki ismeri. A szinházhoz mindenki ért, sőt talán sokkal jobban is értenek hozzá, mint azok, akik azt csinálják. A szinházzal ugy vagyunk, mint a férfiak az asszonyokkal, gőgös önhittséggel hisszük, hogy ismerjük őket, a végén rendesen rájövünk, hogy tévedtünk. A szinház mindnyájunk kincse. Belőlünk való valami, mi magunk vagyunk, akiket a szinpadon látunk, minden reményünkkel és hibáinkkal, a szinház, ami saját képünk.

A szinház épülete két főrészből áll, nézőtérből és szinpadból. És ugyanigy tagozódik két fő részre a szinház: drámairodalomra és szinjátszásra.

Mikor a szinházról szólunk, először akaratlanul is a drámairodalomra gondolunk, azt hisszük, hogy a szinház és a drámairodalom elválaszthatatlan testvérek, amolyan sziámi ikrek, akik születésüktől fogva szorosan vannak egymáshoz összenőve. Ha egy kicsit jobban megvizsgáljuk a dolgot, akkor látjuk, hogy a szinház és az irodalom nagyon is mostohatestvéri viszonyban áll egymással. Természetesen mikor azt mondom drámairodalom, mindig csak azokra a drámákra gondolok, amelyek tényleg irodalmi értékűek is. Mert lehet, egy darab jól megirva. Lehet egy darab hatásos. Lehet egy darabnak sikerei is anélkül, hogy az irodalmi értékü volna.

Magunk hányszor tapasztalhattuk, hogy egy-egy szinházi estén nagyszerüen szórakoztunk, végig élveztük az egész előadást, kacagtunk, vagy sirtunk, örültünk, vagy szomorkodtunk, de amikor utoljára csapódott össze a függöny, megszünt a varázs. A ruhatárban már alig emlékezünk, hogy mi is történt. A darabból nem maradt meg bennünk semmi. Ha fel is idéződik egy-egy momentum lelkünkben, akkor is a szinész játékát látjuk, egy kiváló szinész alakitásának egyes mozzanata az, amire emlékezünk.

Miért mostohatestvére a drámairodalom a szinháznak? — kérdi a titkos drámairó, aki halhatatlan remekművével nem tud a „forró deszkákra" kerülni.

Miért — kérdi a kritikus, aki a saját szemszögén kivül nem tekint sem jobbra, sem balra.

Miért? — kérdi a szinész, aki egész lelkét, szivét feláldozza, csakhogy életet adjon egy-egy szerepnek.

Miért? — kérdi a jól informált szinházlátogató, aki azt hiszi, hogy kézmozdulattal mindent el lehet intézni a legjobban.

A felelet nagyon egyszerü: Azért találkoznak oly ritkán szinház és irodalom, mert van közönség is.

Amint nem lehet elképzelni szinházat nézőtér nélkül, még kevésbbé lehet elképzelni a nézőteret közönség nélkül. A szinház a közönségért van, a közönség müvészi izlésének, de főleg szórakozás utáni vágyának kielégitésére szolgál.

A szinház nem egy önmagáért való alkotás, nem egy müvésznek a produktuma. A szinház nincs mentve az időtől, amelyben van. A szinház a mindenkori mának élő lelkiismerete.

A szinház ura és rabszolgája is a közönségnek. Ura, ha nemeset, szépet és jót, nemesen, szépen és jól tudja adni. Irányitani és vezetni tudja a közönséget. Ehhez kettő kell, jó darab és jó előadás. Rabszolgája a szinház a közönségnek, ha egy siker után nem keres uj utakat, ha nem fejleszti önerőit, hanem a pillanatnyi sikertől megszédülve, tovább halad a kitaposott uton, lemond a holnap biztos kenyeréről a ma fehér cipójáért. Azonban a közönség izlése változik. A tömegek kiszámithatatlanok, szeszélyesek és csapongók.

Nincs veszedelmesebb dolog, mint a siker.

A siker elbizakodottá teszi a szinházat, megfeledkezik arról, hogy a szinháznak mindennap előlről kell kezdeni meghóditani a közönséget. Örök küzdelem van nézőtér és szinpad között. A közönség, amikor a szinházba jön, még mindenki egy különálló egyén, a maga társadalmi és szellemi elszigeteltségével. Ezer fejü és ezer szivü, aki ezerféleképpen lát és fog fel mindent. Ezeket a sok-sok különálló egyéniséget, ezt a heterogén tömeget kell mindennap ujult erővel meghóditani a szinháznak. És ezt a meghóditott tömeget kell napról-napra, évről évre egy cél felé vezetni és irányitani.

A nagy emberi érzések és indulatok müvészi ábrázolásán kivül, a szinház legtöbbször a mindennapi élet legégetőbb problémáival foglalkozik. Shakespeare féltékeny Othelloja, vagy Moliére pénzfukar Harpogonja, vagy Sophokles Antigonéja mellett, melyekben az emberi féltékenység, kapzsiság, vagy testvéri szeretet mint egy elvonatkoztatva időből és térből jelenik meg, a szinpadon legtöbbször a mindennapi élet legaktuálisabb problémáival és érzéseivel találkozunk!

A házasság és válás problémáját egész sereg szindarab tárgyalja és a válási törvény megalkotásánál nem volt lekicsinyelhető szerepe a szinháznak sem, amikor nap-nap után pró és kontra, előnyeit és hátrányait egyaránt bemutató előadásokkal tartották ébren a közönség figyelmét.

A háboru előtt a házasságon kivül született gyerek kérdése uralta sokáig a szinpadot. Ma pedig minden szinpadon a nagy világégés, a világháboru és annak következményei állanak a drámairás homlokterében.

A szinház tehát nemcsak müvészi produkció, hanem agitativ eszköz is. Épen ezért nem lehet a szinházat l'art pour l'art kezelni. A szinház élő valóság, amelynek nem lehet szabályokat előirni, vagy ha valaki elő is irná, ugy járnánk, mint a legtöbb szabállyal, mire megállapitanák, az Élet már tulhaladna rajta.

A mindennapi élet eseményeivel, izlésével és törekvéseivel együtt változik és alakul a szinház müsora.

Hogy csak egy példát emlitsek:

Volt idő, amikor a közönségnek csak dráma kellett. Emlékezzünk csak vissza Jászai Mari Elektrájának nagy sikerére és az utána következő időkre, amikor nemcsak a fővárosnak, hanem a vidéknek is minden szinpadán a dráma és szomorujáték hóditott. Mesélnek egy kedves epizódról, hogy Mohácson Sardou és Najac pompás vigjátékát a „Váljunk

BCU Cluj / Central University Library Cluj

el''-t a közönség izlésének megfelelőleg meghamisitották és a végén a férj és feleség nem a boldogságtól omoltak egymás karjaiba, mikor minden félreértést sikerült legyőzniök, hanem a III-ik felvonás hires vacsora jelenete alatt mérget ittak és szomoruan elbucsuztak az élettől. A rendőrbiztos nem két boldog ember kibékülésére, hanem a hullák eltakaritására érkezett. Mondanom sem kell, hogy a publikum könnyekig meghatva szemlélte az előadást és nagyon meg volt elégedve a költői igazságszolgáltatással.

Az elmondottakból megállapithatjuk, hogy szinházat nem lehet közönség nélkül csinálni, de még kevésbbé lehet a közönség ellen csinálni. Ha bármelyik idő szinházának müsorát átlapozzuk, azt látjuk, hogy előfordult, hogy a valódi érték korában nem talált teljes megértésre, nem volt meg a sikere, de ezzel szemben azt látjuk, hogy az igazi érték mindig tulélte korát. A szinház, amely a tömegek számára épült, célja és rendeltetése, hogy a tömegekre hasson, a tömegek érzéseit és indulatait a maga suggesztiv erejével az előadás tartama alatt egy bizonyos irányban vezesse, talán sokszor nem találja meg az utat a közönség tetszéséhez, de éppen azért, mert rendeltetése és hivatása, hogy a közönség tetszését megnyerje és ezáltal arra hatni tudjon, a szinház minden időkben keresi az utat és módot arra, hogy ezt elérje.

Ennek a célnak a szolgálatában áll a drámairodalom is, amely épp oly kevéssé ment a közönség parancsoló szava alól, mint maga a szinház.

Minden időben beszéltek a müvészet dekadenciájáról és ezzel együtt a szinház válságáról is. És ma is halluuk ilyen szólamokat. Lehet, hogy van válság, sőt egész bizonyos, hogy speciel a magyar szinészet válságos órákat él át, de ezek a válságos órák elsősorban gazdasági természetüek, másodszor a trianoni béke következményei.

Ha van válság, akkor csakis a szinház vezetők válsága van, akik felelőtlenségük teljes vértezetében olyan irányba akarják vezetni a szinházat, mely a közönség érdeklődésével nem találkozik.

Magának a szinháznak a válságáról felesleges beszélni, mert a drámairodalom és szinjátszás mindenkor a ma tömegeinek izléséhez alkalmazkodik és igy a szinház se nem jobb, se nem roszszabb közönségénél.

„Erdélyi fiatalok'' cimmel László Dezső szerkesztésében az Erdélyben élő magyar egyetemi ifjuságnak havonkint egyszer megjelenő folyóirata indult meg Kolozsvárott. A főmunkatársak között több értékes fiatal erdélyi esztétikus neve szerepel.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

»EMKE«

ILLATSZERTÁR
CLUJ-KOLOZSVÁR
UJ FŐTÉRI ÜZLETÉBEN

elsőrangu gyártmányu francia, angol, román, magyar pipere cikkek, bel- és külföldi szappanok, bevált kötszerek és

gummikülönlegességek gyógy- és drogeria áruk

nagyban és kicsinyben.

*

Tulajdonos: BARKÓCZY

Sok az eszkimó, kevés a fóka...

Kopik a magyar kultura cégtáblája Szatmáron

(Szatmár, január 30.) Teljesen hibás, sőt ostoba dolog volna 1930-ban egy szinházi beszámolót azzal a sablonossá merevült és évek óta felelőtlenül használt közhelyes hazugsággal kezdeni, hogy a „szatmári szinház Róna Dezső kitünő igazgatása alatt szédületesen prosperál. Az előadásokat estéről-estére telt ház nézi végig, a társulat a legkényesebb izléseket is tökéletesen kielégiti és az erkölcsi sikert megfelelő anyagi siker is koronázza''.

Éveken keresztül ilyen tudósitásokkal széditettük az olvasót, a szinigazgatót, a szinészeket és — last not least — egy kicsit magunkat is. Abban a tévhitben éltünk, hogy a magyar szinészet gyenge üvegházi virág, amelynek minden kritikai szellő megárthat és a magyar sajtó, a magyar ujságirók gárdája egyre nagyobb és nagyobb foltokkal takargatta a magyar szinház egyre rongyosodóbb, megfakult köntösét.

Álbarátságból teret engedtünk egy csomó felelőtlen ripacskodásnak, egy csomó szinház-briganti harácsoló hadjárata előtt szemet hunytunk és nagyrészben a kritikátlanság volt az oka, hogy a féltve őrzött erdélyi magyar szinészet ebek harmadára került.

A szatmári szinházban igen komoly és szomoru a helyzet. A társulat — ezt a legjobb meggyőződésünkkel állithatjuk — jó. Van egynehány tagja, akik viszik az ensemblet és elfelejtetik, hogy egyes szerepkörön hiányok vannak, mig másokon igen gyenge erők őrzik a várat.

A szatmári szinházban a mai erdélyi viszonyokhoz képest jó társulat müködik.

Mint minden erdélyi város közönsége, ugy a szatmári is mérhetetlenül nyomorog és pusztul a gazdasági válság szoritó karjai között. Ilyenkor elsősorban a szinház érzi meg a nyomort, mert enni kell, de a szinház a mai világban, könnyen nélkülözhető életszükséglet. Kétszeresen fontos tehát, hogy az igazgató változatos és nivós müsorral próbálja — furcsa ez a szó, de igaz — becsalogatni a közönséget szinházába. Ezzel szemben

a szatmári szinház müsora egyhangu és unalmas.

A prózai személyzet például csak kéthetenként **képes kihozni** egy-egy darabot és akkor is döcög az előadás, a szerepnemtudás szinte dühöng a szinpadon. Az operette-előadások már jobbak, sőt aránylag kifogástalanok, de itt meg erősen érzi a szinház, hogy a haldokló operett-irodalomnak talán egyetlen évben sem volt ilyen sivár termése, mint az idén.

A legnagyobb baja a szinháznak, hogy sok az igazgató.

Róna Dezső, Huszár Károly és Jávor Alfréd társas vállalkozása a szinház. A három igazgató kétszázezer lejt fektetett be a szatmári szinház koncessziójába. Ez a kétszázezer lej a következő kamatot hajtja: Róna Dezső havi fizetése 25.000 lej, Jávor Alfréd 20.000, Huszár Károly 20.000 és a befizetett kaucióvisszatéritésre havi tizezer lej. Ez havonta 75.000 lej, a társulati tagok fizetésén kivül.

Állitjuk, hogy nincs ma sehol egy olyan ipari vagy bank-üzem, amely kétszázezer lejes befektetéssel havi hetvenötezer lejt profitálna.

Ezért van azután, hogy a szinészek gázsijában napos, sőt hetes késések állanak be.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Róna Dezső elvitathatatlanul tisztességes, jóhiszemü ember, azonban most az egyszer elszámitotta magát.

Nem birja és nem birhatja ezeket a terheket. Ezeken segitenie kell, mert máskülönben rövidesen felfordul a helyzet a szatmári szinháznál. Nem támadási szándék, de a legtisztább jóakarat vezet bennünket akkor, amikor ezeket a fenyegető veszedelmeket komolyan feltárjuk. Ostobaság volna elhallgatni akkor, amikor a városban már kikezdték a szinházat és felelőtlenül és igazságtalanul Rónát okolják a pillanatnyi zavarok miatt. A helyzet még nem elveszett.

Róna álljon a kormányhoz és erős kézzel vezesse ki a szatmári szinház hánykolódó bárkáját a viharból. Most még megteheti! Még nem késő!

Ami a szintársulat müvészi értékét illeti, a félévi bizonyitványt, a következőkben állithatjuk ki:

Kovács Kató tiszta kitünő. Erdély egyik legjobb primadonnája. Dekorativ, öntudatos szinésznő, közvetlen és primadonnától szokatlanul bő humora van. Rangsor szerint **Fenyvessy** Marietta szubrett következik. Egyik kedvence a közönségnek. Fiatalságának minden erényével és hibájával rendelkezik és ma, mikor Erdélyben kevés az igazi szubrett, biztos, hogy jövőre **Janovics** dr., vagy valamelyik nagyobb város igazgatója viszi magához. **Erdődy** Lili a szinház drámai primadonnája, organumának zengő szépségével hat. Öntudatos szinésznő, akinek egyetlen hibája, hogy néha tulságosan tudatában van organuma zengésének és ez a természetesség rovására megy. **Szentgyörgyi** Mária intelligens, nagykulturáju, határozottan tehetséges szinésznő. Kisebb organumbeli defektusai ellenére hasznos tagja a társulatnak. **Gömöry** Emma bübájos és ellenállhatatlan komika. **Berecz** Manci nagyszerü táncosnő, de beszélni még tanulnia kell. **Tóth** Böskét érdemtelenül mellőzi az igazgatóság. A többiek alig haladták tul a mükedvelői nivót.

A férfiak közül **Galetta** Ferenc nagyszerü rendező és jó bonvivánt. Nincs ellene kifogás. **Felhő** Ervin, **Csóka** József, **Jávor** Alfréd, **Székely** Bálint, **Darvas** Ernő, **Szeremley** Lőrinc egytől-egyig lelkiismeretes szinészek, akiket hamarosan megszeretett a szatmári közönség.

A szintársulat müvészileg megfelelő. Ha van baj, ugy ennek nem a szinészek az okai. A szinészek emberfeletti erővel dolgoznak (vasárnaponként például négy előadás is van) és még a mai viszonyok mellett is bekeresték a gázsijukat. A baj okai kézenfekvők. Miért nem segitenek rajta?

Azt elvégre még sem lehet kivánni, hogy a szegény, nincstelen magyar szinész egy hibásan és rosszul kötött társas szerződés miatt, nyomorogva pocsékolja el müvészi hitét, tehetségét, idegeit, szivét és vérét abban az üzletben, amelyet — a nagyobb vonzóerő kedvéért — a magyar kultura cégtáblája diszit.

Baradlay László.

Az elegánsan öltözködő hölgyközönség tudja:
KUN NŐI DIVATSZALONJA
CLUJ, STR. N. IORGA 3. SZÁM ALATT VAN.

Egy erdélyi szubrett Amerikába vándorolt és ma egy dusgazdag newyorki bankár felesége

A Buenos Ayresben megjelenő Délamerikai Magyarság cimü lap most ideérkező száma érdekes magyar karrierről számol be, melynek hőse Papp Joly, erdélyi szubrettprimadonna. Papp Joly még Szabó Pál társulatának volt a tagja. Amikor Szabó tönkrement, Marosvásárhelyen sikerült a szinésznőnek elhelyezkednie, majd Temesvárra szerződött. Később már nem kapott szerződést, a szinházi viszonyok mindinkább rosszabbra fordultak, Papp Joly gondolt egy nagyot és több társnőjével együtt kihajóztak Délamerikába.

A szőke kis szubrettet itt már szerencse kisérte. Csakhamar bekerült a legelőkelőbb társaságokba és rövid egy év leforgása alatt saját palotája volt. Papp Joly az elmult évben Budapestre utazott egy kicsit hazai levegőt szivni. Utközben megismerkedett egy Staatfort nevü newyorki bankárral, aki lovagjául szegődött. Papp Joly a tengeri ut után elvált a bankártól és talán meg is feledkezett volna udvarlójáról, ha Budapesten nem kap Staatforttól több táviratot. Később mindennap kapott egy-egy táviratot, a szerelmes szivü bankár telefonon is többizben érdeklődött egészsége felől és addig ostromolta, amig lement hozzá Newyorkba. S a barátság házassággal végződött.

Papp Joly volt erdélyi szubrett ezzel hütlen lett Buenos-ayresi otthonához, palotáját eladta és mint a newyorki felső tizezer egyik ünnepelt tagja éli gondtalan világát.

SZINHÁZI HIREK

Herczeg Ferenc uj darabjáról. Budapestről jelentik: Herczeg Ferenc elkészült a Nemzeti Szinház számára irott uj darabjával, amelyet át is adott Hevesi Sándornak, a Nemzeti Szinház igazgatójának. Herczeg Ferenc darabjáról a következőket mondotta:

— Ezzel a témával már régebben foglalkoztam, de a darab megirásához az elhatározó készséget, a kedvet azok a ki nem adott **Szendrey Julia-naplók adták, amelyeket Lantos előzékenysége juttatott el hozzám. Ezek a naplók 1849 és 1850 telén iródtak Kolozsvárott,** ahová Szendrey Julia, a közvélemény nyomásának engedve, utazott, hogy eltünt férjét keresse.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— A darab tulajdonképpen jellemdráma, amelyben Juliának eljárását próbálom emberileg érthetővé tenni. Három felvonásból áll a játék. Összesen nyolc nagyobb és két kisebb szereplője van. A nyolc nagyobb szereplő közül öt történelmi alak, három pedig komponált figura, akik süritett formában tulajdonképpen azokat az okokat, tényezőket jelentik, amelyek Julia sorsára döntő befolyással voltak. Professzor Kovács és Kovácsné például a közvéleményt képviselik a darabban. A közvéleménynek ugyanis nagy hatása volt Julia életére. A harmadik komponált figura Trubetzkoj herceg, orosz katonatiszt, aki szintén szimbólikus alak.

— A szereposztás még nem történt meg. Annyi bizonyos, hogy Bajor Gizi, Tókés Anna, Gál Gyula, Lehotay Árpád és Uray Tivadar játszanak a darabban, amely még februárban szinre kerül.

Rudas Bandi halála. Nehány héttel ezelőtt az **Ellenőr**-ben ifj. **Kubán** Endre meleghangu cikket irt egy nagybeteg

magyar színészről: **Rudas** Bandi táncoskomikusról. A fiatal színész tüdőbajos volt s a halálos kor lázával s egyre gyengülő erővel játszott, hogy mindennapi sovány kenyerét megkeresse. A héten aztán egyszerü gyászjelentés adta tudtul a kollégáinak és ismerőseinek, hogy a jókedélyü, talentumos színész már nem veszi igénybe a tervezett társadalmi akciót. Beteg tüdeje nem birta tovább a tempót, amit a karmemster pálcája diktált. Meghalt Aradon éppen a születésnapján, harmincnégy éves korában. Szerep volt az élete is, melyet pontosan lejátszott.

Szerződtetés a kolozsvári magyar szinházhoz. Mint értesülünk, dr. **Janovics** Jenő igazgató a kolozsvári magyar szinházhoz leszerződtette **Szentgyörgyi** Máriát, a szatmári szinház drámai szinésznőjét, aki a mult héten Kolozsvárott vendégszerepelt.

Hány mozi van Magyarországon? Senki sem hinné, hogy a 8 milliós kis Magyarországon 524 állandó filmszinház müködik, vagyis minden 14 ezer emberre esik egy állandó mozgóképszinház. Ebből az 524 moziból Budapesten van 89, Budapest környékén 41, Szegeden 6, 2340 községben és városban pedig összesen 388. Ebből is látszik, hogy Magyarországon a filmkultura milyen lendületet kapott és figyelemreméltó jelenség az is, hogy még a vidéki mozgószinházakban sem szoktak régebbi darabokat játszani, mint legfeljebb az előző szezon slágereit.

Véndiákok bálja Zilahon. A zilahi ref. Wesselényi-kollégium véndiákjai immár hatodszor tartják meg müsoros estélyüket 1930. február hó 8-án Zilahon a Vigadó nagytermében. Az estély müsora, mely iránt Erdélyszerte nagy érdeklődés nyilvánult meg, a következő: 1. Joanovics Sándor—Tárcza Bertalan: „Dalfüzér". Énekli az alkalmi vegyeskar. Karnagy: Rák Károly. 2. „Uti emlékek". Irta és felolvassa a kollegium főgondnokának neje, báró Wesselényi Istvánné, vetitett képek kiséretében. 3. Zilahy Lajos: „Házasságszédelgő", vigjáték 1 felvonásban. Előadják a zilahi mükedvelők. 4. Schiffbeck András modern költökből szaval. Előadás után tánc. A kollegium véndiákjai február hó 9-én (vasárnap) d. e. fél 11 órakor hálaadó istentiszteletre gyülnek össze a kollégium dísztermében, mely alkalommal Sipos Endre kusalyi ref. lelkész mond imát. A vidékiek elszállásolásáról Kerekes Ernő, a rendezőbizottság ügyvezető elnöke gondoskodik.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SIPOS-harisnyában könnyu tanulni.

SIPOS-swetterben nem érzi a tél hidegét.

Lássa el gyermekeit az iskola-saisonra harisnyával és swetterrel

SIPOS-tól. CLUJ, Calea Regele Ferdinand 8. vásárolhat legelőnyösebben!

Temesváron magyar szintársulat játszik ismét február negyedikétől. **Szendrei Mihály** társulata február 4-én mutatja be **Molnár** Ferenc: „Egy, kettő, három" cimü vigjátékát. A magyar társulat egész februárban Temesváron fog müködni.

Erdélyi szinigazgatóból — trafikos. A csatolt területeknek alighanem minden városában ismerik **Kovács** Imre szinigazgatót, aki kisebb-nagyobb társulatával hét évig müködött. Az egyre roszszabbodó szinházi viszonyok folytán Kovács Imre az utóbbi években már nem is ambicionálta, hogy uj koncessziót kapjon, hanem feleségével, **Szücs** Irénnel együtt szerződésbe ment. A müvészpár Nagyváradon, majd Szatmáron müködött s bár mindenütt megérdemelt sikereik voltak, meg kellett érjék, hogy egy napon szerződés nélkül maradtak. A Kovács-pár ekkor Magyarországba repatriált, ahol Kovács Imre a színészetnél reálisabb elhelyezkedést keresett. Bizonyára nem kis utánajárásukba került, mig trafikengedélyt kaptak Budapesten. Ez nehány sorban megirva, hogy lesz az erdélyi szinigazgatóból, a magyar szó hirdetőjéből trafikos... De ez még a jobbik eset. Vajjon hány ittmaradt kollegája cserélne vele?

Marosvásárhelyen a változatos müsor dacára nem élénkül az érdeklődés a szinház iránt, pedig egymást érik a prózai és operett-bemutatók gondos és jó előadásban. A héten **Barrie** „Öregaszszony katonája", **Molnár** „Egy, kettő, három" vigjátéka került bemutatóra. Fellépett a héten a szinházban V. **Hegyi** Lili, aki mióta Kolozsvárról eltávozott, mindig szivesen látott vendége volt az erdélyi szinházaknak. Ez alkalomra a szinház a **Bolygó zsidót** elevenitette fel s ugy a vendégmüvésznő, mint a társulat tagjai teljesitményeikért megérdemelnek minden elismerést.

* **A szatmári Victoria kávéház** nemcsak Szatmár uriközönségének kedvelt találkozóhelye, hanem mindazok, akik Szatmáron megfordulnak, szivesen keresik fel ezt a kényelmesen berendezett, szolidan vezetett helyiséget. A tulajdonos, **Tatay** mindent elkövet, hogy vendégei kellemesen érezzék magukat s méltányos áraival a szerényebb igényü közönség számára is megközelithetővé teszi ezt a helyiséget.

Szőlőbirtokosok
Pincegazdasága
R.-T.
Aiud
Nagyenyed
BORAI
A LEGJOBBAK

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Az „Ellenőr" politikai, közgazdasági és kritikai lap. Megjelenik 52—84 oldal terjedelemben minden hó 1-én és 15-én. — Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: Tóth Sándor. — Minden cikkért irója felel. — Szerkesztőség és kiadóhivatal: Cluj-Kolozsvár, Strada Gh. Barițiu (Malom-ucca) 7. szám. — A szerkesztőség minden hozzáintézett ügyben válaszol, de válaszbélyeg mellékelését kérjük. Kéziratokat nem adunk vissza.

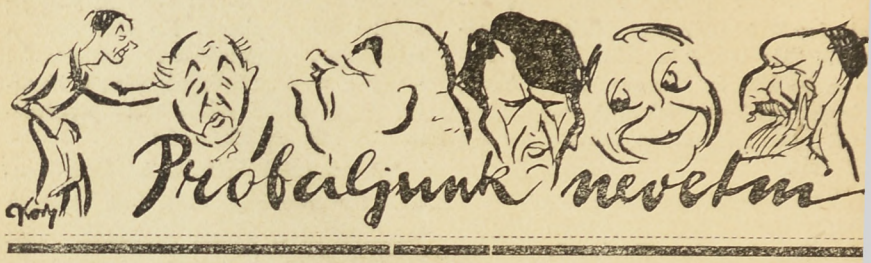

Határállomáson

— Uram! Az ön utlevele nincs rendben. Azt látom, hogy ügyvéd; de miért nincs kitöltve a rovat, hogy: tud-e irni és olvasni?

A harag

— Most hallom, hogy a Tüskéné lánya megszökött egy fiatalemberrel és titokban összeházasodtak.

— No és megbocsátott nekik a Tüskéné?

— Nem hiszem, mert náluk szándékozik lakni.

Az autó

A rendőr észreveszi, hogy egy ingujjra vetkőzött ember vörösre fest egy autót, amely azelőtt kék volt. Gyanus neki a dolog, hátha lopott autóról van szó, amelyet a tolvaj igy akar felismerhetetlenné tenni.

— Miért festi át ezt az autót és ki maga? — kérdi a rend éber őre.

— Toronyi földbirtokos vagyok. A feleségem uj kalapot csináltatott és a szinét most összhangba akarom hozni az autóéval.

Purifikáció Bukarestben

Joanitescu belügyi államtitkár: Nem tudja, miért csődült ide ez a sok ember? Ide dugtam be azt a komiszáriust, aki baksist fogadott el a felektől.

A polgár: Igazán meg tetszett büntetni? Akkor uraságod jobban megérdemli, hogy muzeumba kerüljön. **(Adeverul)**

Kemény dió

— Könnyü milliomossá válni, de ne
héz a pénzt elkölteni!

— Abszurdum! Mi a foglalkozása?

— Pénzhamisitó.

Meteorológia

— Mit gondol, milyen időnk lesz ho
nap? Mit szól hozzá a reumája?

— Semmit. Hiszen maga is tudja, hog
a nagy fájdalmak némák.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Utazás a Szamosvölgyin

Utas: Mit tetszik gondolni, sokat k
sik a gyors?

Állomásfőnök: Aligha lesz messze..
Látom már a mozdonyvezető kutyáját

Mézeshetek

— És mennyi szabadságot óhajt
nászutjára?

— Kérem főnök ur, én nem tudo
mennyit tetszik gondolni?

— Honnan tudjam én?... Nem láttam
menyasszonyát!

Papagáj-járvány

— Ejnye, de jó kedved van ma!...

— Képzeld! Már a harmadik végr
hajtó szaladt ki a lakásomból, aho
meglátta a papagájt...

A tudós apa

Szobalány: Professzor ur, kérem, h
hoztam Fricikét.

A tudós: Helyes. Tegye be az „F"-ka
totékba.

Tip. Lapkiadó Rt. Cluj-Kolozsvár

ARAD VADÁSZKÜRT SZÁLLODA

ujonnan átalakitva, a város központjában modern, kényelmes, tiszta otthont nyujt az utazóközönségnek. **Gőzfütés.** *Figyelmes kiszolgálás. Elsörendü étterem és kávéház a házban. — Telefon Interurban 673. — Tisztviselő és utazó uraknak 20 százalék kedvezmény.*

TULAJDONOS: BRATA JÁNOS.

Az erdélyiek kedvelt találkozóhelye Budapesten a

Központi Szálloda

Baross-tér 23. Keleti pályaudvarnál.

Teljesen ujonnan berendezett kényelmes családi ház. Központi fütés, hideg-meleg viz. Mérsékelt polgári árak. E lapra hivatkozóknak 20% engedmény. Egyesületi és csoportos utazásoknál rendkivül olcsó teljes ellátás.

Testvérvállalat: OSTENDE KÁVÉHÁZ.
Tulajdonos: GROSZ ÖDÖN.

„MAROS"

Marosvásárhely és a székely megyék legjobb, legbátrabb szavu magyar napilapja.
Felelős szerkesztő: Sebestyén László.

Halottszállitást és exhumálást

ugy az ország bármely területén, mint külföldön is teljes felelősséggel vállal:

Muntyán P. és Fiai

Disztemetkezési vállalata, Cluj-Kolozsvár, Str. Memorandului (Unió u.) 1.
Telefon: Nappal 12-09, éjjel 11-68.

Betegszállitást — sulyos természetüt is — az ország bármely részéből, illetőleg részébe külön e célra berendezett autón felelősséggel eszközöl.

SZÉKELYFÖLD sajátos szempontjaiért kedvelt lap ja a marosvásárhelyi ujságpiacnal Főmunkatársa Sényi László.

Mindennemü szövet- és bélésáruk legolcsóbb bevásárlási helye

Szász Ödön

Schwarcz Lajos Fia

Posztóáruház Részv.-Társ.

Cluj, Strada Universităţii (Egyetem-u.) No. 3.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Legnagyobb raktár kül- és belföldi árukban, minden igénynek megfelelő minőségben

A cég hatalmas mintagyüjteményei az ország bármely részében lakó szabóiparosainál megtekinthetők

MOTTÓ: Zongoravétel bizalom dolga

Legnagyobb garancia erre az 58 év óta fennálló

TRISKA I.

cég kitünő hirneve, mint egyetlen és legnagyobb szaküzlet Erdélyben.

Förster világmárka vezérképviselete

CLUJ, Str. Şaguna No. 14. Telefon 419.

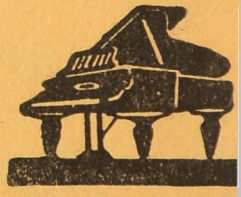

Tip. Lapkiadó Rt. Cluj-Kolozsvár